

1. Příloha 1

1.1 Tabulky způsobů výchovy

Čáp a spol. (1996, str. 153) navrhli na základě své výzkumné praxe dva analyticko-syntetické modely způsobu výchovy. První z nich byl model dvanácti polí. V praxi se ovšem ukázaly jeho nedostatky – zvláště střední emoční vztah rodičů k dítěti se ukázal jako nesourodá směs případů příznivějších i značně nepříznivých.

Obr. 7 Způsob výchovy v rodině vyjádřený modelem dvanácti polí

Způsob výchovy v rodině		Řízení			
		silné	střední	slabé	rozporné
Emoční vztah k dítěti	záporný	1	2	3	4
	střední	5	6	7	8
	kladný	9	10	11	12

1...12 jednotlivé formy způsobu výchovy v rodině

 příznivý vývoj dítěte

 průměrný vývoj dítěte

 nepříznivý vývoj dítěte

 formy s nízkými četnostmi

Rozborem kazuistik Čáp a spol. (1996) přepracovali předchozí schéma na **model devíti polí**. Ten byl použit spolu se standardizovaným dotazníkem pro zjišťování způsobu výchovy v rodině a bylo s ním dále pracováno při rozboru kazuistik a při praktických aplikacích (Čáp a spol., 1996, str. 154).

výchovné řízení emoční vztah	silné	střední	slabé	rozporné
záporný	1 svědomitost chlapců nižší, u dívek vyšší; stabilita nižší		2 svědomitost nižší; stabilita nižší zejm. u chlapců	3 svědomitost i stabilita nižší
záporně- kladný	9 svědomitost chlapců nižší, u dívek vyšší; stabilita chlapců nižší			
kladný	4 svědomitost vyšší	5 svědomitost i stabilita vyšší	6 svědomitost chlapců vyšší, u dívek nižší	7 svědomitost chlapců vyšší; stabilita dívek vyšší
extrémně kladný			8 svědomitost i stabilita vyšší	

Tabulka výše dokumentuje zpracování souboru 672 adolescentních chlapců a 630 dívek. Údaje jsou dle dotazníku HSPQ.

1.2 Scénář otázek individuálních rozhovorů

Předkládaná struktura otázek se měnila v závislosti na jazykových schopnostech informátorek a na průběhu rozhovoru celkově.

A. **Obecná východiska výchovy**

- *Základní hodnotový systém*

Co je podle Vás ve výchově nejzákladnější?

Na co by se měl ve výchově klást důraz?

B. **Rozdíly ve výchově**

- *Historické hledisko a komparace s přítomností, zkušenosti z vlastního dětství v zemi původu*

Jak vypadalo vaše dětství?

Je dětství vašeho dítěte odlišné od toho vašeho?

Vychováváte stejně, jako vás vychovávali vaši rodiče?

Vychovávala byste jinak v zemi původu než tady v ČR?

C. **Vstup do nové země a pobyt v ní**

- *Obtížnost výchovy dítěte v nové zemi a subjektivní mateřské pocity*

Bylo pro vás těžké se přizpůsobit v ČR?

Jak se cítíte v roli matky v cizí zemi?

V jakém jazyce dítě vychováváte?

Vykládáte dítěti o zemi původu?

D. **Zapojení širší rodiny do výchovy**

Kdo má ve výchově dětí hlavní slovo – vy nebo jejich otec?

Podílí se na výchově dětí také širší rodina?

E. **Uplatňované dílčí nástroje socializace**

Čím/Jak své děti motivujete?

Jaké používáte tresty, odměny?

Materiální stránka – Myslíte si, že je důležité, aby dítě mělo technické vybavení, např. počítač, moderní hry, apod.?

Hrajete si se svými dětmi?

Kontrolujete své děti?

F. **Stupeň zařazení do socioekonomických struktur nové společnosti**

Máte povolání? Navštěvujete nějaké aktivity, mimo komunitní centrum či mimo vaše povolání? Jsou vaše děti v kontaktu s dětmi českými? Jsou vaše děti přihlášeny do nějakých kroužků?

Stýkáte se s vaší etnickou komunitou? Myslíte si, že je důležité, aby bylo vaše dítě v kontaktu s dětmi vašeho etnika?

G. **Identifikace problémů, spojených s výchovou**

- *Překážky výchovy dětí v nové zemi*

Dokážete říct, co bylo do současnosti nejtěžší ve spojitosti s výchovou vašich dětí?

H. **Vnímání školy a vzdělání**

Jakou školu jste vy a ostatní členové vaší rodiny vystudovali v zemi původu?

Jak vzpomínáte na školu?

- *Vzdělanostní aspirace*

Myslíte si, že vzdělání je v životě důležité?

Je dosažené vzdělání v souladu s tím, co jste si v mládí přáli?

I. **Cíle ve vzdělávání a strategie vedoucí k jejich dosažení**

Jakou školu studuje vaše dítě?

Co byste chtěla, aby vaše dítě studovalo poté?

Jde to vašemu dítěti ve škole?

Jaké známky vy považujete za dobré a jaké za špatné?

Jak jste se rozhodovala o výběru školy pro vaše dítě?

Připravujete se s ním do školy?

J. Rozdíl českého školství se školstvím země původu

Jaký je váš postoj k českému školství?

Vidíte nějaký rozdíl mezi českým školstvím a školstvím země vašeho původu?

1.3 Individuální rozhovory

Rozhovor I.

Představení:

*Já jsem Michaela X., žiji v Česku 7 let, žiji tu s rodinou. Můj syn Erik se tu narodil.
(Je mu nyní 6 let, pozn.)*

Tak, na úvod bych se vás chtěla zeptat – co je podle vás ve výchově nejdůležitější? Podle čeho se řídíte ve výchově? Rozumíte té otázce...

Nó. Tak snažím se, aby jsem vychovala slušného syna, teda (smích), aby mohl rozlišovat co je dobré a co je zlé. Aby dodržoval jenom ty dobré hodnoty – jó, aby věděl, že to jako nesmí dělat, protože se to nedělá, jó že, já nevím, že se nesmí ubližovat, že se nesmí dělat něco jako naschvál, což není dobré. Nebo takhle.

Jo, děkuju. Takže jsem to pochopila tak, že by se měl podle vás klást důraz především na dobré morální hodnoty...

Nó, na dobré morální hodnoty – tak. A pak, že aby věděl, že opravdu se dějí věci i zlé, které se nemají dělat – aby opravdu dokázal tomu rozumět, že se to nesmí dělat. No, protože špatné se věci dějou a on to vidí všude kolem sebe.

Kor v dnešní době – v televizi a podobně.

Ano, takže on to vidí všude – v televizi, všude jako – třeba mezi kamarády a tak. Aby věděl, že to nemá dělat – když se něco stane, tak já mu řeknu – nedělej to tak, protože opravdu se to tak nesmí dělat. Třeba jednou měl, že mu kamarád, spolužák ve škole, mu hodil brýle a rozbil mu brýle – to jsem vám asi říkala...

Ne-e

Nó, tak. Tak aby prostě věděl, že se to dělat nesmí.

Dobře, děkuju. Dále bych se vás ráda zeptala, jak vypadalo vaše dětství na Ukrajině?

Ach Bože.

Bylo třeba odlišné od toho, co má Erik když to srovnáte?

Jo, bylo. To určitě.

Bylo? A v čem třeba?

Já nevím, já jsem vyrůstávala na vesnice a tady je to Praha, což je velké město. To je úplně něco jiného. I pro mě. Takže mé dětství bylo úplně něco jiného než jeho. Já jsem byla víc ve přírodě, tady moc toho není, no. Takže něco nám schází a zas něco, nějaké výhody jsou tady. Vždycky je to tak, že vesnička má nějaké výhody a nevýhody a město také nějaké výhody a nevýhody.

A co rodinné prostředí na Ukrajině – vyrůstala jste třeba ve větší komunitě?

Já mám jenom sestru, takže jenom rodiče a já a sestra.

Jak vás vychovávali vaši rodiče – vidíte teď s odstupem velký rozdíl mezi tím, co bylo a co je teď?

No, nevím, co na to mám teď odpovědět – ale když to vezmu z této stránky – tak u nás rodiče se snaží do poslední pomáhat. A tady když prostě, tady spíš jako základní škola skončí nebo tak, tak to dítě už není dítě. Už jde pracovat a tak.

Takže myslíte, že se tady dává větší důraz na samostatnost?

No, já nevím, třeba když jsem byla vedena já – měla jsem za úkol se vyučit vysokou školu a mezi tím jsem nepracovala. Ale možná ve velkých městech se to děje už i na Ukrajině, já to tak nedokážu říct, já nevím, no.

Dobře, děkuju. Myslíte si, že byste Erika vychovávala jinak, kdybyste bydlela na Ukrajině?

Nó...

...tak asi byste bydlela na té vesnici, že...

...no tak to bych ani nemusela, pak jsem studovala ve větším městě a dojížděla jsem, jak se tady dojíždí...

...tak jinak – myslíte si, že jste hodně ovlivněna českým stylem výchovy?

No tak já jsem ovlivněna hlavně tím způsobem tady – jako ne jenom Českem, ale že opravdu kdybych byla třeba na Ukrajině a žila bych ve velkém městě, jako je Kyjev, hlavní město – tak já bych vychovávala asi taky jinak.

Dobře. Ted' se zeptám – Erik se vlastně narodil tady. Pravděpodobně krátce po tom, co jste přijela do Česka, tak já se zeptám – bylo pro vás těžké se přizpůsobit a uvědomit si, že tu budete Erika vychovávat? Co pro vás bylo v těch začátcích nejtěžší? ... nebo, bylo to vůbec těžké?

Ani ne. Já jsem se adaptovala rychle. Na začátku já si myslím, že ta adaptace proběhla rychle, já se musela se nějak adaptovat, takže jsem se nějak se toho chytila, protože musela jsem.

...a měla jste tu vlastně manžela, takže jste na to byli dva...

No on manžel přijel až pozděj.

Aha. Ale takže tak nebylo nic takového moc těžkého...

No, myslím si že, opravdu jako, nic zvláštního nebylo, opravdu jsem se nějak adaptovala. Já jsem zanedlouho i nastoupila do školy tady.

Aha, takže jste tady studovala?

No, určitě.

Takže jste tu dostudovávala?

Ne, jinou školu. Tam jsem skončila a tady jsem skončila.

Jak se cítíte v roli maminky v cizí zemi?

Tak zaprvé já si myslím, že už mám ty léta na to, abych měla to první dítě. Takže opravdu už... znám třeba ženy, které nemají, starší jak já, jako bych to nechtěla asi... no a v cizí zemi? Já jsem si tady natolik zvykla, že já kdybych musela jet zpátky na Ukrajinu, já bych si musela tam zvykat. Já už to tady беру jako domov. Tam bych si asi ani nemohla zvyknout. Já bych mohla, ale on určitě ne. On by to zvládal těžší než já.

No a vy teda žijete s manželem. Myslíte, že máte stejný vliv na výchovu? Vychováváte oba, nebo spíš vy? On asi chodí hodně do práce, že...

No já taky chodím do práce a do toho musím vařit a ještě dítě, takže tak. No ale co se týče učení, tak já protože mám trochu lepší češtinu, tak proto jenom, jo... ale jinak, noo jako společně no.

Takže třeba volný čas tráví i on s Erikem, jo..

No, třeba si dělají ty domečky, že (smích), no aspoň něco, že jsem ráda, že něco rukami dělá. Ale obojí. No ale co se toho učení týče, třeba čtení, tak hlavně kvůli češtině, já tomu rozumím víc. Já mám i to pedagogické vzdělání, tak já mu dokážu pomoci víc, než on. Jenom kvůli tomu, no.

No a vy jste říkala, že tu máte i maminku, Erikovu babičku?

No, manželovu maminku. Takže ta taky pomáhá, hlídá. Zaplat' pánbůh, no.

Míša chodil předtím do školky?

Ano, chodil.

A měl nějaké doučování i v průběhu školky?

Nene.

Takže ted' skrz Inbázi to je první doučování. A kdyby to přes Inbázi nevyšlo, byla byste ochotna si třeba najít někoho přes inzerát?

Ne, asi ne. Kvůli penězům, přiznám se.

A ted' se zeptám – čím Erika odměňujete? Když se mu něco podaří, odměňujete ho pochvalou nebo mu spíš koupíte něco nebo jedete na výlet...

Jo tak já mu třeba řeknu, že když to uděláš, tak dneska třeba dostaneš, já nevím, kinder vajíčko anebo něco, opravdu – že ti něco koupím. A třeba nemusí to být materiální

odměna, třeba mu vysvětlím nějaký věci. Třeba jsem jednou říkálá, tak jsem jednou mu řekla třeba: Ty nechceš se učit a pak když vyrosteš, velký budeš dospělý, budeš – opravdu jsem mu to řekla jednou – budeš mít svoje děti a to tvoje dítě bude chtít, abych ty mu něco koupil, nějakou hračku a ty nebudeš mít na to – a pak co mu řekneš, že ses ve škole neučil a nemáš práci, nebo něco – a on si začal číst.

Hm, tak to je hezká motivace, no. Takový důraz na tu budoucnost.

Já jsem mu řekla, že třeba, já teď musím chodit do práce, protože něco chceš a chci ti to koupit a abych mohla ti to koupit, měla na to, tak prostě musím pracovat. A ty se musíš teď učit, no. Až vyrosteš a budeš tatínek, já už budu stará, už ti nebudu moct pomáhat. A on se jako to zarazil a začal číst, no. Tak jsem byla překvapená, že tomu rozuměl.

Ono asi pomáhá vědět, že to úsilí k něčemu spěje, že?

Určitě, no, on fakt hned začal – já jsem mu řekla, že budu babička a už ti nepomůžu, protože nebudu mít na to. A budou po tobě chtít tvoje děti, abys jim něco koupil, a ty nebudeš mít na to a ty pak řekneš to, že ses neučil, nebo něco? A on si začal číst normálně.

Tak to je hezké, takže to funguje.

Takže nejenom to materiální, no. Funguje, funguje. Jako musím ho opravdu občas nutit něco psát, nechce, ale jako to je s dětmi obvyklé, to se děje obvykle. Větší problémy s ním nemám.

A naopak – nějaký trest – když ho chcete potrestat? Tak mu např. počítač zakážete.

No, řeknu mu, že se nebude koukat na pohádky, a to je pro něj trest. Že se nebude koukat na šmouly a on je z toho úplně... (smích)

Tak teď se vás zeptám... co byste považovala za špatné, kdyby udělal? Nechci se ptát tak přímo, ale – čím si myslíte, že by vás mohl zklamat? To je taková těžká otázka – ale teď nebo v budoucnu, co byste považovala za negativní...

No tak, chci, aby byl úspěšný, že jo... no a co kdyby udělal špatně – tak určitě, aby nedělal špatné věci, já nevím, aby opravdu nějak se nedal na špatnou cestu, no... aby prostě byl obyčejný člověk, já nevím.

Kdyby třeba udělal něco v rozporu s tím, jak ho vychováváte?

...já nevím tak, no... takové ty obecné špatné věci...

Dobře, děkuju.

No a vy teda máte povolání ve školce, chodíte do Inbáze. a máte ještě něco jiného kromě tohoto? Chodíte třeba někam, třeba do nějakých českých komunit?... asi toho už víc nestiháte, že. (smích)

Už toho víc nestihám, no... já taky pracuju v školce, mezi Čechama, že jo. A do Inbáze občas, tam už nechodím, já tam mám spoustu věcí, protože nestihám, jako ženská skupina a tak, to už vůbec, nebo velmi málo.

Vy jste tam učila angličtinu?

Teď, nedávno, no. Protože nemám plný úvazek, tak musím něco ještě dohledávat.

A Erika hodláte do nějakých kroužků zapsat nebo tak?

Teď na bojové umění začal, noo. Aby se trochu vy..., vy..., energii aby..

A setkáváte se i třeba s nějakou ukrajinskou komunitou tady v Praze? Mimo inbázi? Jestli máte nějaké ukrajinské kamarádky a oni mají děti a ty se třeba setkávají s Erikem...?

Nó my máme třeba jednu rodinu ze stejného města, oni mají holčičku, čtyřletou, tak se navštěvujeme navzájem, tak je to dobrý.

A je to pro vás asi podstatné, že se tak vídáte... s tou minulostí, nebo celkově s tou rodnou zemí...

No určitě, protože tady třeba nikdo ani ze sousedů není, dětí. Tady jen jedna holčička starší, která vona občas jako to... takže on ty děti potřebuje a když se tady můžou hrát, tak já jsem ráda.

A máte teda spíše kamarády mezi těma Ukrajincema nebo více české...?

Já mám ka.. noo, já nevím jestli můžu pojmut kolegy jako kamarády, asi taky, jo.. jako hodně kamarádů nemám z Ukrajiny, teda.. se přiznám. Jenom tak jakože, buďto, jednu příbuznou mám a jednu tu ze stejného města... no a jinak známé, které беру taky jako kamarády...

Myslíte si, že je důležité, aby měl Erik nějaké materiální věci – třeba myslíte, že je důležité mít počítač, k tomu, aby byl chytřejší nebo jiné pomůcky... nebo si myslíte, že na tom spíš nezáleží a že je to spíš otázka těch jiných věcí než materiálních.

Tak, určitě něco musí mít – i na to vzdělávání. Třeba knížka. To je materiální věc a z knížky se něco dozví. Třeba, prozradím, už jsem mu koupila knížku o zvířátkech – všichni zvířátka nezná. To je materiální věc. A sou tych věcí dneska pro ty děti hodně, hlavně těch vzdělávacích, jako třeba knížky. Sou, ale sou drahé,

Ale spíš ty technické, jsem myslela. Třeba teď je hrozně moc těch různých dětských počítačů a třeba her, které nějakým způsobem se snaží rozvíjet...

On žádné hry nemá... žádné hry, nějaké ty technické nemá. Kromě hraček, teda... a co má počítač. Technické hry žádné vůbec nemá, to jsem ani na to nemyslela. Ani nechci moc aby trávil čas u počítače na hry – i když ono to možná malinko vzdělává ta hra... ale kvůli očím, nebo já nevím. Takže moc, vůbec nekupujeme to, vůbec.

Jo. A teď abych zpět navázala, mám takovou kapitolku o vzdělání. Tak jestli se vás můžu zeptat – co jste studovala na Ukrajině? A jaké máte vlastně vy vzdělání?

Tak mám, filologická fakulta, pedagogická univerzita, nebo institut – prostě pedagogické vzdělání jako učitelka angličtiny. A tady jsem studovala vyšší sociální pedagogickou školu, sociální práce obor.

A váš manžel teda... má jenom střední?

Je vyučený, ano. A tady pracuje jako malíř, natěrač.

A jak vzpomínáte na školu? Spíš pozitivně nebo jak?

Vzpomínám hodně na školu, no...spíš vzpomínám si na tu základní, nebo u nás je to i střední – my máme 12 tříd, 11 tříd nebo 12 tříd, to není jako u nás 9. Takže spíš vzpomínám na tu střední školu než na tu vysokou. Protože na střední bylo víc zábavy, na vysoké jsem se jenom učila, moc jsem si toho neužila. Jako učení my šlo, to jo, ale ohledně zábavy – ti kamarádi a kolektiv...

Myslíte si, že vzdělání je v životě důležité?

Myslím si, že jo.

A spíš z toho hlediska z toho statusového a nebo že člověk má lepší povolání, například?

No když je člověk prostě nějaký vzdělaný, tak má toho v hlavě víc a tak dokáže dokonce se lépe i vyjadřovat a prostě už poznám... no, nejenom z té materiální stránky. Protože u nás na Ukrajině zase říkaj, že to vzdělání nemá vůbec cenu, protože stejně to se nějak to. Ale já si to nemyslím, určitě.

Vás rodiče vedli ke vzdělání nebo spíše vy sama jste se probíla?

Nó...ne teda jako ne, určitě vedli... I moji sestru dokonce, ta je teď sestřička, pracuje v nemocnici. No a tak zaplat' pánbu, že máme to, co máme, no a že se můžeme nějak uplatnit s tím, no...

A Erik má nějaké plány, co by chtěl dělat?

On pokaždé něco jiného.

A vy máte nějakou představu, čím byste chtěla, aby byl...?

Třeba lékařem (smích), já nevím... já to vůbec nedokážu... jestli bude mít na to, no...záleží na co bude mít, no.

A spíš se budete snažit ho k tomu víc vést nebo to spíš nechat na něm? Rozumíte té otázce? Třeba když ho něco nebude bavit ve škole, budete ho k tomu přemlouvat?

No když budu vědět, že je sám nerozhodnutý, sám neví co, tak určitě budu mu vysvětlovat věci, které jsou k tomu důležité, třeba byt lékařem nebo, co já vím, policajtem, čímkoliv... takže to je důležité a on tomu bude rozumět. Když on bude nerozhodnutý, to záleží na tom kdy, že jo, teď to je pokaždé něco jiného. To teď nedokážu – jestli bude mít na to, jak se bude učit, jestli to bude zvládat...

Jaké známky považujete u Erika – teda teď to ještě asi nejde moc posuzovat – ale co třeba si myslíte, že je špatná známka? Jestli třeba ta dvojka už je podle vás fakt špatná...

Buďto první třída, ale celý ten první stupeň celý bych řekla, že nejlíp bych asi hodnotila to slovní hodnocení teda. Ta známka jako je dobrá, jako jo, teď začal mít dvojky, takže vím, že to, třeba z toho psání, že nějak přetáhl nebo tak něco, ale když dostal dvojku jen za to, že přetáhl - tak to nepovažuju za něco. Já hlavně to slovní – to je pro něho důležité. Ale ve škole zatím dávají ty známky. Takže, je to tak, jak se řekne, no. Ale přála bych si, aby to šlo. Aby... ne, aby zaostával za ostatními, ale aby byl opravdu třeba i vepředu, to bych měla z toho radost, no...přiznám se, jo. Některé děti už umí číst, když jdou do školy...

...ono je to strašně těžké s tím bilingválním – ono ukrajinština, čeština, plete se to...takže je to složitější situace...

Ale on se tady narodil, on má víc zkušeností s češtinou, než s ukrajinštinou... Jedině, že já nejsem schopna tak ve všem mu pomoci.

Jak jste se rozhodovala při výběru školy?

Tady? Že opravdu je to blízko. Protože do školky jsme ho 3 roky vozili, trvalo nám to třičtvrtě hodiny, tak to bylo náročné.

A měla jste nějaký problém – třeba, že vás sem nechtěli vzít či tak...?

Ne, vzali nás, my tady bydlíme, takže v pořádku.

A střední? To se asi ještě uvidí, že...

Já nevím. Já vůbec netuším, co bude za jak dlouho let. Já nevím, co bude zítra.

A ještě se zeptám – líbí se vám české školství? S porovnáním na Ukrajině – vidíte nějaký významný rozdíl?

Jsou rozdíly teda...jsou. Nedokážu říct, jestli lepší nebo horší, ale například za dlouhou dobu, co se tady probere tak se probere u nás daleko víc, no...rychlejší to u nás je, no, nějak...

A úplně poslední otázku se vás zeptám – jestli dokážete říct, co bylo do současnosti pro vás nejtěžší v té výchově? To, že jste v cizí zemi, jste cizinci... a tak. Jestli jste se setkala s něčím fakt jako náročným, pro to období – jestli něco takového bylo.

No, já nevím, no. Možná třeba, jenom – to znamínko, že jsme cizinci, možná. Já nevím, jako nemám s tím zkušenost, zatím jsem spokojená, vůbec s ničím nemám špatnou zkušenost... Ale, já nevím... já si myslím že, já nevím... to záleží opravdu, no...ve škole je to úplně v pořádku, ale ve školce... já si myslím, že když dělal stejné věci, které dělaly jiné děti, nebo já si to aspoň tak myslím – tak že on vždycky za něco může. Že na něho pohlíží učitelé trochu jako automaticky jinak a pořád něco... A přitom ostatní děti jsou na tom třeba daleko hůř a já nevím...

...takže automaticky předpokládají, že na tom bude hůř, myslíte?

Předpokládají...ne, že bude hůř, jako třeba nemusí být hůř, je hodně cizinců, kteří jsou, jako, zvládají líp, než české děti. Já jsem taky vystudovala tu českou školu a ja jsem ukončila a a byli které jako zůstávaly v ročníkách nižších a já jsem s dítětem studovala, protože jsem tak vedena, jak jsem říkala, že opravdu to – když mám nějaký úkol, tak to prostě udělám. A já měla miminko. A čeština byla úplně špatná u mě. Uplně. To bylo hned na začátku. Takže... já nevím... takže když ví, že je cizinec – je to nálepka. Ale musí se člověk nějak asi, ukázat nebo něco, ale... nevím. To je těžká situace. Nevím, přála bych si možná, buďto ta čeština, aby u mě byla perfektní, aby to nebylo poznat

uplně, i když na těch papírech stejně, ale, aspoň ta čeština, no. Kdybych mluvila s někým venku, aby to nepoznal. To by mi stačilo. (smích)

Tak to je asi všechno, moc děkuju!

Nemáte zač!

Rozhovor II.

Představení:

„Jsem Emanuela X., i v Česku skoro budu 5 roků. Mám 2 syny. Murat se narodil na Ukrajině a má 9 let a Jazyd se narodil v Česku a má 2 a půl roku. Můj manžel je z Pákistánu.

Tak první jestli byste mohla říct něco, o svých dětech.

No. Murat tu chodil do školky a pak šel do školy. Měl tam dobré kamarády, dobrou učitelku. A pak přešel do červené školy, protože tam, kde bydlíme, nebyla taková. On do třetí třídy učil se dobře ale od čtvrté třídy trošku byla gramatika byla trošku špatná. Já nic nemohla mu pomoci, protože já taky neznám gramatiku dobře. Tak my chodili do Berkatu a tam jedna paní, dobrovolnice, ona k nám chodila dvakrát v týdnu, bylo to zadarmo, tak mu to pomohlo.

A Murat se narodil na Ukrajině? Kolik mu bylo, když přišel do Česka?

Hmm, bylo mu 5 a půl – půl roku byl ještě v mateřské školce. Na Ukrajině se naučil všechno – uměl číst, ruštinu, abecedu. Všechno znal. A v mateřské školce se za půl roku naučil všechnu češtinu a pak šel do školy.

Takže umí česky teď?

Umí moc dobře. On kamarády taky čecky. On chodí k jednomu kamarádu každý den na návštěvu.

A když srovnáte, jak jste vychovávala Murata na Ukrajině a Jazyda tu – tak, vidíte v tom nějaký rozdíl? Přístupujete k němu trošku jinak – tím, že ho vychováváte v Česku – nebo myslíte, že je to stejné?

Né, to je moc velký rozdíl. Protože já jsem Murata vychovala na Ukrajině a mě pomáhali i maminka i sestřičky, tak mi vsichni pomahali. Tady mi nikdo nepomáhal, všechno jsem dělala sama. Jak Murat chodil na Ukrajině do školky – bylo to tam všechno takové strohé – „ty musíš, to je povinné...“ A u vás to trošku je takové – „nemusíš, hrej si.“ Trochu se mi nelíbí výchova ve vaší škole – protože, to co umí můj Murat ve čtvrté třídě, my to umíme ve druhé třídě. Ve druhé třídě my známe to, co Murat ve druhé třídě. Je to o dva roky rychlejší.

Murat mi jednou řekl, že jeho kamarád přišel k učitelce s psaním, že jeden měsíc on nebude chodit do školy, protože maminka s tatínkem jedou do Rakouska na hory. Na jeden měsíc. A bylo to dobrý. A u nás na Ukrajině – nikdo by to nedal. To paní ředitelka by dítě nikdy nepustila na jeden měsíc na hory. U nás na Ukrajině je to nemožné. U vás – co vy chcete, to učitelka ráda splní. A u nás ne, my musíme: „prosím, prosím, dva dny můj kluk nebude chodit do školy“. A tak ředitelka třeba povolí, ale dá moc úkolů. Ale měsíc ne.

A tak to bylo i za vás, když vy jste chodila do školy? Taky to bylo tak přísné?

No u nás to bylo taky takový strohý, strozí učitelé. Všichni se tehdy školy báli.

A jak vy vzpomínáte na své dětství?

Já měla moc babiček a moc dědečků – teď už z nich nikdo není, ale. U nás byla velká rodina. Moje maminka měla 6 dětí. Já jsem byla nejstarší, takže jsem vychovala všechny děti s ní. Ale byla to moc hezká rodina, nikdo nezlobil. Já znám tak dvě, tři rodiny na Ukrajině, která maminka měla taky moc dětí – protože moje maminka chodila do takového klubu, kde maminky měly moc dětí – něco jak dětská skupinka – ale neřikali tam – co a jak ale jak to vy máte, jaká je ta výchova. A já tam chodila s ní a tam

všechny děti zlobily, a zato mé sestry a bratři – nikdo nezlobil. Hráli si spolu a byli všichni dohromady.

To je hezké. Taky plánujete 6 dětí?

Ne-e, to je moc. Chtěla bych třetí dítě. Ale i tak dvě děti stačí. Moje maminka měla 6 dětí, ale ona nic neviděla. Ona měla dvě práce, když pracovala tak já jsem hlídala své sestry. Já nechci to tak. Ona nemohla chodit ven a tak. Já nechci tak. Já chci, Jazyd půjde do školky, Murat do školy – a já půjdu za kamarádkama na návštěvu a půjdem někam ven, do centra. Já chci vidět...

...trošku si to užít, ten život...

Ano. Zato maminka to neviděla.

A myslíte si, že vychováváte podobně jako vaše maminka? Rozumíte tomu... Česká a ukrajinská výchova jsou odlišné a tak se ptám, jestli se třeba tou českou výchovou necháte hodně ovlivňovat... nebo jestli si nesete spíše to svoje.

Jak moje maminka. Moje maminka, když jsme moc zlobili, tak nás taky moc bila. A jestli moje děti zlobí, tak já je taky můžu bít. Ne moc, ale... tady v Česku, české maminky, nikdo děti nebije. Dítě si řekne, co chce – „já chci tohle“. A maminka to musí koupit. Když mé děti řeknou – „já chci tohle“, já jim řeknu: „Já nemám peněz, příště to třeba koupíme, zeptáme se tatínka.“ Moje děti to rozumí. A tu to vidím v obchodě, jak ty české maminky neví, co mají dělat, tak to musí kupovat. A já jsem strohá na děti. Řeknu prostě – ne. Jestli on něco udělá špatně, v obchodě třeba, tak mu potom nic nekoupím.

Třeba se Jazyd zeptá, že chce bombón, tak mu odpovím – „Ne, dám jen Muratovi, protože tys zlobil.“ A potom Jazyd rozumí, jestliže bude zlobit, maminka mu nic nedá.

Murat když byl malý na Ukrajině a zlobil, šli jsme do obchodu, a on všechno chtěl koupit. A já mu řekla – první udělám nákup a pak ti něco koupím. A on řekne – ne. Tak to já jsem brala jako záruku, šla jsem pryč z obchodu a nic jsem nekoupila. Doma jsem nechala Murata, aby ho hlídala moje maminka a šla jsem nakupovat sama. A můj syn rozuměl- přišli jsme do obchodu a nekoupila jsem nic sobě ani jemu- a tak jsme přišli z nákupu a nebylo ani pečivo, ani bombóny. Protože on zlobil. Všechny moje děti mě poslouchají.

A naopak – když jsou hodní – tak je odměňujete pochvalou nebo jim něco koupíte...?

Ano, já pochvám. Ale nedělám to tak, jako některé mé kamarádky, které řeknou třeba – „Jestli si uklidíš své hračky, tak dostaneš bombón.“ – jestli ty něco uděláš, tak taky něco dostaneš. Pak nastane to, že maminka něco řekne – udělej něco – a dítě se zeptá – a co za to dostanu? Já to tak nedělám. Já mu řeknu – to jsou tvé hračky a ty je musíš uklízet. Jestli je neuklidíš, tak nepůjdeme ven, tak nepůjdeme za kamarádkama (protože kamarádky taky mají malé děti). Tak to já mu takto říkám.

A stýkáte se spíše s kamarádkama Ukrajinkama nebo máte i nějaké české kamarádky?

Já nemám kamarádky české. Nevím proč. Ale já mám kamarádky z Ukrajiny, z Běloruska, z Ruska. Já bych chtěla mít i kamarádku Češku, protože chtěla bych i umět dobře češtinu. Ale nevím...

Vychováváte v ukrajinštině? Česky vůbec nemluvíte mezi sebou?

Ne, česky ne. My mluvíme ruštinou. Já jsem z Ukrajiny, ale jsem z Charikava – a tak se nemluví Ukrajinštinou. Ve Lvově, v Kyjevě – tam se mluví ukrajinštinou. Ale v Charikava ne. To je tak trochu bližší do Ruska. A manžel mluví pákistánsky – to je ujugursky. To je trochu indský jazyk. A mé děti mluví s tatínkem ujugurštinou – tatínek s nimi nechce mluvit porusky. Takže moje děti se mnou mluví porusky a s tatínkem poujugursky. A v škole česky. A ještě Muratek mluví anglicky v škole. Tatínek mu trochu pomáhá, poanglicky.

Jo, děkuju.

Jak jste přijela do Česka – bylo pro vás těžké se přizpůsobit této zemi? Nebo to přizpůsobení, ta adaptace, byla rychlá?

Ne, rychle to netrvalo. Ja jsem prisla a ja nic neznala. Jak jsem přijela do Prahy, s manželem, tak my tu bydleli na I.P.Pavlova. A tam není dobrý taký.. rajón. Tam nikdy ja neviděla.. les, nebo nějaký park.. Já chtěla něco takového zeleného.. A manžel řekl – „nee, to je Praha, tady nic není.“ A já jsem žádala o azyl nám, a oni nám dali lístečky s místy, kde můžeme zadarmo potkat sociální pracovníky, advokáti. První jsem začala chodit někam, ale tam to nebylo dobré – tak jsem začla chodit do Berkatu.

...takže tak skrz tady tyto organizace.

Ano, a já jsem začala chodit, potošku, potrošku, ale nic nerozuměla češtinu....Ale tam, v Berkatu, byly trošku rusky a tak mi to prekladaly. Poprvé jsem chodila na ženskou skupinu. Pak se narodil Jazyd. A za jeden rok už jsem trošku rozuměla.

..zvonil telefon...

Noo, takže ty začátky byly asi hodně těžké pro vás...

Těžké. Já jsem chodila do obchodu a nevěděla jsem, co kupovat. Četla jsem, ale nerozuměla, co to je.

A na nějaké kurzy češtiny jste třeba chodila?

Ne, nechodila. Já jsem chtěla, ale... V Berkatu byl kurz češtiny, ale já jsem byla těhotná a bylo to špatné. Já nemohla chodit, protože všechno bylo moc špatné. To těhotenství bylo trošku těžké. Tak jsem musela sedět doma. A jak se Jazyd narodil, tak jsem taky nemohla chodit, protože na kurzech se s dětma chodit nemohlo. A tak jsem chodila do Berkatu jen na ženskou a pak i na dětskou skupinku a trošku naučila jsem mluvit češtinu. Ale chtěla bych lepší.

A tak jednou týdně už já chodím na češtinu do jedné organizace, zadarmo. Čeština na půl roku. Tak to já budu chodit. Ale to večerní kurzy – tak to Murat přijde domů a bude sedět s Jazydem. Tatínek taky bude doma, protože ten chodí na 8 hodin do práce. Tak to já budu mít od 6-8 češtinu. Tak to Murat jednu hodinku bude sedět sám s Jazydem. Murat už je velký, 9 roků. A on se ničeho nebojí. Máme tady televize, internet, takže všechno zvládne.

A jak jste to měla s prací – pracovala jste, jak jste sem do Česka přijela?

Já jedenkrát jeden měsíc chodila pracovat do ruské mateřské školky. To jedna moje kamarádka to mně říkala – „Nechceš tři hodinky pracovat?“ Protože ja jsem seděla doma, ja jsem nemala kamarádek. Byla jedna kamarádka, ale ta taky něco dělala, taky měla nějaké povinnosti. Tak ona mě řeknula na tri hodinky po osmdesát korun, do mateřské školky. A mně se to líbilo, protože Murat chodil do mateřské školky, české mateřské školky a já jsem chodila na tři hodinky do ruské mateřské školky. No a já jsem tam byla 3 týdny a pak se ta paní musela jít do Ruska a nabídla mi ještě jeden týden na půl dne. Tak jsem na půl pracovala ještě jeden týden. A zarobotala jsem si peníze, takové dobré. (smích)

Takže s žádnou českou skupinou, komunitou, jste se ani tak nestýkala... že to bylo vlastně ruské prostředí..

Ano.

A potom plánujete třeba práci? Až skočíte mateřskou?

Ano, já chci. Murat půjde do mateřské školky a já od ledna chci najít nějakou práci. No já myslím... já vezmu nějaké dítě na výchovu. Protože já moc miluju děti. Jedna moje kamarádka měla jednu holčičku a já jsem ji hlídala jeden měsíc. Nejlepší teda bude najít nějaké hlídání. Protože můj manžel nechce, abych šla pracovat ven. Všichni muslimští manželé nechcou, aby jejich manželka pracovala. U všech muslimských mužů, muslimské ženy nepracujou. To není možné. Sice jsem z Ukrajiny, ale nemůžu pracovat.

A vy byste teda chtěla, že..

Já bych chtěla, ale manžel nechce. On říká, kdybych já šla pracovat ven, tak všechny ukrajinky pracují jako uklízečka a tak a on nechce, abych tohle dělala. Já od ledna budu hledat něco na výchovu dítěte. Ale i dobře se to platí. Moje kamarádka je uklízečka a dostane 50 korun za jednu hodinu a na výchovu dětí minimálně 100 korun. Tak možná něco najdu.

A manžel má dobrou práci? Vydělává?

Jde to. Ale taky chce jít na úřad práce. Protože on dostal azyl ani nikdo nechce mu udělat smlouvu. Nevím proč. On nastoupil do práce a říkal jim: „Já chci nějakou smlouvu, kterou bych ukázal na úřadu práce.“ A oni říkali: „Chceš pracovat? Pracuj. Nechceš? Jdi pryč. Ale smlouvu my ti nedáme.“ Pro ně je lepší neodvádět daň. Takže on tam popracuje trošku a zase jinde. Ale my dostaneme peníze na bydlení, protože my máme azyl a nám to pomáhá azyl. Takže my dostaneme trošku na bydlení a já trošku dětský. Takže tak dohromady naskládáme.

A co jste dělala na Ukrajině? Co jste tam pracovala... taky jste s dětma?

Ja jsem kucharka. Ja jeden rok na Ukrajině jsem pracovala v kuchyni – ale já dělala dort, nějaké sladké...

...cukrářka jste byla.

Ano, já cukárka. Ale já jsem se vyučila na kuchařku – ale pracovala jsem na cukárku. Mně to moc líbilo. Ale moc těžká práce, protože jeden den já pracuju den a jeden den já pracuju noc. Ale na Ukrajině to bylo moc hezké, protože když jsem pracovala noc, tak ten starší kuchař nám na dom dával všechny jídla, také.. vejce.. nějaké cukárské věci.. co my udělaly tak to my mohly brát.

A tady nechcete jako cukrářka?

Chtěla bych jako cukárka – ale já jsem vyučena kuchařka a to já nechci být. Mně říkali, že když mám diplom kuchařka, tak musím kuchařka. A já kuchařka nechci, protože nebaví mě to. Já miluju kuchařka, něco také sládké..

A co Muratovi jak to jde ve škole? Má dobré známky?

Máme dobré známky... Ve třetí třídě, já vám to říkala, trochu ta gramatika. Ale ta paní nám dopomohla dobře.

A má nějaké svůj sen, čím by se chtěl stát? Nebo vy máte nějakou představu, co byste byla ráda, aby z něho bylo, až bude velký?

Já nevím. Můj manžel chce, aby Murat chodil na fotbal, do boxu... ale já myslím, že je ještě malý, to musím ještě chvíli počkat. Ale Murat minulý rok chodil na fotbal hrát. A chtěli jsme dál chodit, ale řekli nám, že je fotbal zrušen. A tak Murat musel jít na karate. Ale karate moc stojí peněz. Protože my jsme mu koupili oblečení za 850 korun a to já myslím můžu posít u nějaké švadleny za 250-300 korun. Ale jak Murat bude trošku větší já už to nebudu tam kupovat, za takové peníze. Já půjdu za svýma kamarádkama, které mi ušijí, za maximálně 300 korun.

Ale já myslela třeba - kam na školu chce jít po té základní? Jestli na učňák nebo ne... nevíte?

Já nevím, on nic neříká.. Tatínek chce něco, co on chce... ale já myslím, až Murat bude velký, on sám.. Ale on nic neříká, co on chce. Já jsem se ho i ptala – „Co chceš, jak ty budeš velký?“ A on: „Mama, já nevím.“

Takže u vás v rodině spíš tatínek má hlavní slovo ve výchově nebo ne?

Noo u nás tatínek finance a maminka na výchovu. Tatínek nevychovává děti, protože on moc pracuje a spí do 3,4 hodin každý den. A pak vstává a trošku pojí a jde do práce. Takže on nemůže udělat něco... on by chtěl, ale...

...no, nemá na to čas...

A na Ukrajině u vás to taky tak bývá? Jakože tatínek vydělává a maminka pracuje?

Nene. To je tak jak tady u vás, na Ukrajině. Tatínek pracuje, maminka pracuje... U nás maminky nejsou na mateřské. Narodí se miminko a půl roku ho maminka trošku

vychová a pak je u babičky. A maminka pracovat. Protože na Ukrajině tam dostávat málo peněz – to, co tatínek vydělá, to je málo. A oni spolu pracují. A děti jsou u babiček a dědečků.

A tady nemáte ani maminku ani tatínka, v Česku?

V Česku ne. Já chtěla, aby maminka a tatínek přijeli do Česka, udělala jsem pozvánku a pas, že by přijeli. Ale udělali odklad. Nevím proč. Oni chtěli poprvé přijet, jak jsem porodila Jazyda, aby ho viděli a trošku mi dopomohli s výchovou. Ale udělali odklad víza. Zrušili vízum.

A vy se vracíte na Ukrajinu? Byla jste tam od té doby, co jste přijela sem?

Ne, ja nemůžu – kdo dostane azyl tak se nemůže vrátit. 5,6 roků. Jak dostanu české občanství tak můžu. Ale dokud ho nedostanu, tak se tam vrátit nemůžu.

A jak dlouho tu musíte žít, abyste dostala občanství?

No myslím, že 2 roky. Ale musím pracovat a ukázat jim, co já pracuju. Ale manžel na úřad práce, já jsem na mateřské. Tak, jestli my to neukážem, co my pracovali, smlouvy, to nám nemůžou dat občanství.

A chtěla byste tu zůstat?

Já bych chtěla, ale manžel nechce.

Chce se vrátit zpátky do Pákistánu?

Ne, on do Pákistánu nechce, on chce jít dál. On by chtěl na sever do Norska, protože tam moc platit peněz. Můj manžel myslí tak – jak kde moc peněz.

..aha.. takže vydělat peníze a jet dál... a pak zase...

No, můj manžel mi to říkal tak, že v Anglii ho někdo čeká... i v Francii ho někdo čeká... a on neví kam jít, kde moc peněz by si mohl vydělat. On říkal, že my tu zůstanem a on půjde tam, pracovat. Dle mě by to bylo o moc lepší, protože jestli my půjdeme spolu, tam bude druhý, třetí jazyk... pofrancouzsky nebo něco ještě nějaký.. A Murat se školou.. no, my ještě nevyřešili..

Tak jo.

Ještě se zeptám – co pro vás bylo nejtěžší, ohledně výchovy v Česku? Nějaké těžké okamžiky... s čím bylo nejtěžší se srovnat? Jakožto maminka v cizí zemi.

No... pro mě bylo těžké, že já nemám tady rodiče. Maminku, tatínka... všechno dělám sama. Chtěla bych takovou tu pomoc, aby maminka pomohla, trošku...

Ale jinak v Čechách dobře, protože já mám hodně kamarádek, se kterými chodím i ven, i na návštěvu – děti si tam spolu hrají. Já chodím do Berkatu, já už tady všechno znám, tady v Praze – kde můžu jít, kde lépe. Tady se mi třeba líbí, že když sou ty Vánoce, dostanete dárky i třeba na ulici – chodím tam do Ikei na ty dětské programy a dostaneme dáreček – to u nás na Ukrajině takové není. Tam nikdo dáreček nedá. To je pro děti moc hezké.

Takže si myslíte, že se tu dětem líbí.

Ano.

A vykládáte jim o Ukrajině? O zvyklostech na Ukrajině? O svém dětství...

Jazydovi ne-e, protože on je malý a ještě nerozumí. Ale Murat se vyptává – máma a jak to máte... a taky trochu zná, co tam on dělal – i mě to říká. On to zná, jak to u nás bylo.

A co si myslíte, že by vás mohlo zklamat na dětech? Co byste považovala za špatné, za negativní, kdyby kluci udělali?

Čeho se bojím... jak Murat jde do školy tak ja jsem viděla ve škole, jak tam byli děti, cigarety kouřili, nějaké ty energetické nápoje – toho se bojím. Já se nebojím, že děti budou zlobit – protože ony nebudou zlobit, já dobře vychovávám. Ale já se bojím o staršího kluka – bojím se, že si najde špatných kamarádů. Protože on jedenkrát poznal se se špatnými kamarádami, on s nimi šel venku hrát a tam jeden kamarád – ale to byl Čech – tak rozbili sklo. A pak utekli pryč, aby to nikdo neviděl. Ale můj Murat přišel a mně to vzkazal. A já jsem mu řekla, že nechci, aby byl s takovými kamarádami. Nebo třeba šlo nějaké malé dítě a jeho další kamarádi – nebo teda trošku byli kamarádami – a

na to dítě říkali: „Máš peníze?“ – a jak maminky dávají dětem do školy třeba těch 10,20 korun... no tak ti kamarádi brali dětem peníze! A on mi to všechno mluvit... A já mu říkám: „To ne hezké! Já nechci.“ A on mě trošku neposlouchal, ale já jsem mu pohrozila, že to řeknu tatínkovi – a on má z tatínka takový strach – a on potom se s nimi už nekamarádil.

To co já bojím se v Česku, že děti od páté třídy už cigarety kuri, pit energetické drinky.. ale pata trída, to moc malý kluk.

A to je na Ukrajině jinak?

Ne, na Ukrajině ja jsem toto neviděla. Taky tam byly takové špatné děti, co něco takového udělaly, ale tam se každý znal a všechny maminky si to říkaly. U vás to... já bydlím.. u nás je takový velký dom, sto byt.. kvartýr.. a u nás všichni kamarádi – jdem a můžem mluvit. A u vás v Čechách nikdo nechce mluvit. Murat má třeba dobrého kamaráda, ale jeho maminka se mnou nechce kamarádit, protože já jsem Ukrajinka. Nevím proč. U nás na Ukrajině se všichni známe, a jestli nějaký kluk udělá něco špatně, my známe toho kluka – jdeme k mamince a řekneme jí to. My to viděli, on to dělal – tak ať ta maminka něco udělá! Tady takto ne. Tady ve škole by nějaký takový hrozný kluk, zlobil a všechny děti ve třídě bil – a maminka přišla a říkala: „A co já můžu udělat?“ A učitelka říkala: „...a vy s ním promluvte...“ A ona říkala: „Ale já s ním nemůžu mluvit, on mě neposlouchá...“ Toto je problém maminky, to je problém výchovy. U nás – pokud se něco stane, maminka to ví a něco udělá.

Takže si myslíte, že na Ukrajině je sice výchova přísnější a proto je tam méně pak třeba těch kluků, kteří zlobí...?

Ano, ano. Ale jenom to, co já jsem viděla. Třeba jinde to tak není – ale kde já bydlela, já jsem neviděla. Toho já bojím se – kourit, energetické drinky – aby to nezkusil.

A myslíte si, že je vzdělání v životě důležité? Celkově škola – je pro vás důležitá?

Ano, samozřejmě – to je takové nutné.

A myslíte si, že je to spíš důležité kvůli té budoucí práci? Nebo kvůli tomu statutu... jinak řečeno – že někdo má školu a tak je chytrý nebo, že někdo má školu a tak má víc peněz?

...no, my chceme, aby Murat zakončil školu a pak aby šel do institutu, vysoká škola. Protože kdo má vysokou školu, ten má dobrou práci. A kdo nemá vysokou školu, ten pracuje jako uklízečka nebo venku něco pracovat. Já bych nechtěla svojich dětí – ja bych chtěla, aby dělali, co oni by chtěli. Až Murat bude větší, on může třeba říct – já chci být právníkem. Tak já ho budu vést tam, kde on chce. Ne nic takového, že skončí školu a řekne si – škola je skončená a já můžu jít, kde chci, jsem volný – to zase tatínek nedovolí. V muslimských rodinách se poslouchá jen tatínek. Jestli nebude poslouchat tatínka, tatínek ho může odeslat do Pákistánu – a on ví, že v Pákistánu to není jako v Evropě, výchova je tam moc taková strohá. U nás na Ukrajině je výchova strohá, ale v Pákistánu je to ještě přísnější. Tam třeba když tatínek něco přikáže tak dítě se nemůže zeptat – proč. A můj kluk se toho bojí.

A vy jste byla v Pákistánu?

No, 2 roky jsem tam bydlela. Já to všechno viděla.

A vy jste tam byla už s Muratem, teda..

S Muratem. On se narodil na Ukrajině, ale když mu byl rok, tak jsme odjeli do Pákistánu. A já tam dva rok bydlela. A já to viděla jak tam děti výchova moc také strohé. Ale budu vám žehnat – tam všechny děti rozumí. Nikdo, výchova v Evropě, na Ukrajině – nikdo taký rozumí jako v muslimských státech. Děti se tam moc učí – celé dny psát úkoly, nikdo nepůjde ven. Jak to tatínek řekne. Dítě ve třetí třídě už mluví anglicky jako rodně. Murat angličtinu zatím potrošku. Ale tam dítě ve třetí třídě může jet do Evropy a mluví anglicky dobře.

A který styl výchovy vám je sympatičtější?

No, sympatične je mi vychova v Evropě, na Ukrajině. Protože v Pákistáně tam je moc silná výchova. Děti si ani nemůžou hrát, protože tam nedávají moc lásky. Tam maminky mají 5, 6 dětí. Jak jsem přijela do Pákistánu, a někdo plakal, tak já jsem ho chtěla obejmout, ale tomu tam děti nerozumí. Ani nerozumí, co je to láska. U nich to je tak – „eta, eta, eta.“ Nerozumí tomu, jaké to je obejmout maminku.

A myslíte si, že kdybyste žila v Pákistánu, že byste vychovávala jinak, nebo že byste si nechala to svoje?

No ja žila v Pákistáně a vychovávala jsem jak já to mám z Ukrajiny. Ale tam je takové jedno pravidlo – kluk se vychovává jinak, než holka. Klukám se dává všechno – co chce či nechce. A holka musí dělat všechno. Klukám se koupí moc pečiva – holce jen jedno. Protože kluk je jako král. A holka....

..ale vy jste měla toho kluka...

no, 2.

..takže kdybyste měla holku, bylo by to ještě jiné...

Ne. Protože oni byli taková rodina – tatínek a maminka byli dobří. Oni milují všechny děti, ale chtějí je vychovat takto strohé. Já myslím, jestli já porodím holku, mě nikdo nic neukáže. Tam v Pákistáně – porodíš holečku – je to špatně, potřebujou mít kluka. Ale teď už máme dva kluka a třetí bude holka, tak to už nevadí. To už bude dobrý. Ta rodina, kde jsem žila, byla trochu blíže Evropě – to není tak moc muslimské, co chodí tak v tom černém.

Ještě se zeptám – kdybyste teď měla nějaké přání – jako maminka v Česku – co byste si přála? Nebo co by vám pomohlo, co by udělalo ten život tu ještě plynulejší...

No já bych chtěla, abych měla víc kamarádek českých, naučit se dobře česky. Protože já nevím proč české ženy nechcou kamarádit s cizincem. Já to nevím, nerozumím. Možná nás nemají rádi, protože jim babičky a dědečkové řekli, že Rusko a Ukrajina... možná.

Ale jsem moc ráda tady. Protože na Ukrajině to bylo těžké – tam i peníze, málo jich bylo. Já mám i na Ukrajině domeček svůj – 60 km od Charykova. Mám tam zahradu se zeleninou a má maminka se o to stará. Protože to je ve světě moc drahé – a my to proto museli všechno pěstovat. A my jsme dostávali 100 dolarů na jeden měsíc a to je moc málo peněz – zaplatit za byt, vodu, světlo. 80 dolarů jde na něco a 20 zbyde. U nás moc drahé jídla. Já to mamince volám – maminko, přijed na víkend a já tu tady nakoupím. I pro mého manžela nebyla na Ukrajině moc dobrá práce. V Pákistánu jsme si otevřeli takový malý buisness, na barazčiku, prodávali oblečení – a to, co my prodávali tak nám ty peníze stačily na byt a na zaplacení.

Tak u nás tak.

Já bych chtěla, aby český lidi byli otevření. Já jsem zvykla být otevřená..

Ale ne všichni – lidi jsou různí. Možná jen já potkávám takové lidi.

Tak jo, to je všechno.

Moc Vám Děkuji!

Rozhovor III.

Představení:

Jmenuji se Marie, jsem z Ruska, má vnučka Jelena má 2 roky a 1 měsíc, dcera 29 let. Žije tu 11 let. Ona byla studentka American University a teď tu pracuje v produkční anglické společnosti. Já jsem tu 3 roky a 5 měsíců.

Tak první bych se chtěla zeptat, jestli byste mi mohla říct – jak vychováváte? Čím se řídíte, když vychováváte?

... nerozumím otázce...

Myslím tím, obecné hodnoty výchovy... co je pro vás ve výchově nejzákladnější.

...nerozumím... počkám na Armen, ta mi to přeloží...

Tak nevádí. Tak se zeptám – vidíte rozdíl v tom, když jste vychovávala vaši dceru na Ukrajině a teď vaši vnučku tu?

No... jestli bych byla v Rusku, tak bych pracovala. Jelena by byla v mateřské školce od dvou let. V Praze je to od 3 let a v Rusku od dvou let. Manžel v Rusku je doktor a Jelena by byla v Rusku taky doktorem. To je naše tradice. Moje sestra je taky doktorem – pediatr. Tak ona by stoprocentně šla taky na doktora – babička, druhá babička, táta – všichni doktoři.

A tady nebude doktorka?

Nevím. Jak bude chtít.

Ale v Rusku by musela být.

Ano. Babička pracuje v nemocnici. I táta. Tady se neví. Jestli bude chtít. Jelena se zajímá o muziku. A teď doktorka, pediatr nám říkala, že dobře dýchá – tak že může dělat muziku.

Što bude, to bude.

A vidíte rozdíl v prostředí? Je to prostředí pro to dítě jiné tu v Praze a tam v Rusku?

... jak...

No, jestli byste třeba v Rusku žila s větší rodinou... nebo jestli by mělo dítě víc aktivit, víc kroužků.

Kroužky? No, v pondělí Jelena chodí do keramiky. Kdybych byla v Rusku – moje máma pracuje v mateřské školce – kdybych byla v Rusku, moje máma by byla s Jelenou. Teď je jí 75 let. Má 4 vnuky – Jelena je 5. Tak Jelena by byla tam s nima. A já bych byla v práci. Tady nepracuju a jsem s Jelenou. A moje dcera pracuje.

Když jste sem teda před těmi 11 lety přijela – byla ta adaptace těžká?

Ne.

Zvykla jste si rychle?

Dobře. První rok byla Praha zajímavá – všechno tu bylo zajímavé. Takové staré, mnoho tradic. Já jsem všude jezdila, byla jsem aktivní. Byla jsem turistka. Potom se narodila malá a já byla babička. Jsem s Jelenou celý den až do 6 do večera.

...takže jste s ní celý den...

Da, da, celý den. Byli jsme v bazénu. Včera tu byla moje kamarádka.

No ale v Rusku by s ní byla moja mama, já bych pracovala. Když ještě Jelena nebyla – moje kamarádka pracuje v hotelu Hilton – a já jsem pracovala v Hiltoně – byla jsem manager hotelu.

...

rozhovor byl těžký, jelikož Maryna si neustále hrála s vnučkou a mluvila o různých věcech – občas začala mluvit pouze Rusky, telefonovala...

...

Tak já se vás ještě zeptám – když si vzpomenete na svoje dětství – tak jestli vidíte rozdíl mezi svým dětstvím a dětstvím Jelenky...

..moje dětství bylo hezké, dobré... já byla malinká balerina. Od třech let jsem chodila do baletu. Moje maminka taky tancovala. Balet je moja duša. Jelena nebalerinka. Jak moje dcera. Moje dcera taky není balerínka. Jelena je po mé dceři taková... (náznak *mohutnosti*)

Dětství bylo hezké. Jelenčino je také hezké. Učím ji být pozitivní, hodně chodíme pěšky – jsou tu dobré parky – jsme aktivní. V Rusku jsme bydleli ve velkém městě – Jekaterinburg – Ural. Cetrum.

Takže Jelenčin tatínek je čech, že? Takže ji učíte česky?

Da. On mluví česky a Jelenka rozumí a taky mluví doma česky.

Aha. A ta keramika a tak – ty kroužky – to jsou české, teda?

Ano. České.

A chodíte s ní do nějaké ruské komunity třeba?

No Arpine mluví Rusky a s jejíma holčičkami se stýkáme.

A vykládáte Jeleně o Rusku? Třeba jaké bylo vaše dětství, dětství vaší dcera, jak to tam máte...

Ano – ona je aktivní a zajímá se. V jednom roku mluvila. A já se s ní hodně učím – chci, aby toho uměla hodně a znala hodně.

Aha, takže učíte se s ní. A je pro vás vzdělání důležité? Vzdělání... celkově, jestli si myslíte, že je důležité v životě...

Vzdělání?

No... education.

Jo, učit, učit. Moje mama ona pracuje v mateřské školce a maminka mého exmanžela taky pracuje ve škole. U nás je učení silné. Děti to musí vydržet. Mnoho se učí...silné. Učení je konzervativní. U vás je to... tak lehké. Jak přišla Jelena na keramiku tak oni na ní – „Sedni si a zkus to, uvidíš.“ U nás ne. U nás je to pracovat, pracovat, pracovat.

A co byste si představovala, aby z ní jednou bylo, z Jeleny?

No... teď půjde do školky a tady je školka vedle nás, ta je jak zámeček. Já už jsem tam jednou byla. Já znám ředitelku, je vážně seriózní. Potom, po školce půjde do školy. A vedle nás, na Jana Masaryka, je škola integral. Mají tam dobrý systém kontroly – pro rodiče. Třeba každých 5 dní abych viděla – co jde a nejde mojí vnučce. V druhých školách to nelze vidět – nemají takovou kontrolu – takový systém známkování.

No... moje maminka, moje sestry a má dcera – mají dobré vzdělání.

Takže také chcete, aby Jelena měla dobré vzdělání...

Da, da.. aby měla vysoké vzdělání. Moje dcera studovala Oxford. A tehdy říkala – „Mama, ojoj, tam je moc práce.“ Tam to bylo těžké. Dobře – trudne teď, potom bude lepší. Musí mnoho pracovat, aby pak bylo lépe.

..takže myslíte, že vzděláním je více peněz nebo že je to takový status..?

No... spíš je to takový tradice – 5 pokolení. Ale možná ona nebude chtít, možná nebude talentovaná. Uvidíme.

A ještě se zeptám... za tu dobu, co pomáháte s výchovou Jeleny – tak jestli jste se setkala s nějakým problémem – co pro vás bylo nejtěžší... Něco, co by se v Rusku nestalo, a taky ano.

No... mě by lepší bylo v Rusku kvůli tomu, že má rodina jsou doktoři a tak bych mohla být s Jelenou u nich. Teď, každý měsíc musím chodit k doktorovi – a tam bych nechodila. Tady je taky lepší počasí – tam je na dítě moc zima, chladno. Tady je lepší prostředí pro dítě – uličky, parky. Není taková zima jako u nás – tam je minus 35 – nemůžeme ani na procházku každý den. Tady si dáme jednu bundu a jdem. A tam – zima i v bytě.

Takže vnímáte to tak, že tu v Praze je to pro dítě lepší.

Jo, pro dítě je to tu lepší.

A na výchově Jeleny se podílí i vaše dcera i její manžel?

Ano, oba dva. Každý večer jsou doma. V sobotu a v neděli taky. A v sobotu jezdíme do města – můžeme na Kutnou Horu, do zoo..v bazén...

A ještě se zeptám – ono se říká, že tady v Česku je ta výchova taková pozvolnější, že se většinou nechává dělat děti to, co chtějí a tak.. Zato v Rusku a na Ukrajině je to takové přísnější a ráznější, se říká.. Tak se zeptám, jestli jste třeba vychovávala vaši dceru přísněji, než teď Jelenou..?

Já bych chtěla, aby byla Jelena aktivní, aby hodně věcem rozuměla.. u nás v Rusku je učí víc, děti musí znát víc informací.. víc informací pro dítě.. tady ne.. například u nás v páté třídě už umí děti anglicky.. tady v Čechách ne. Ani ne každý dospělý neumí anglicky. U nás v Rusku ano. Tady v tomto mém domě je moc Čechů a jak jsem přijela tak jsem česky nemluvila. Málo procent mluví anglicky.

Rozhovor IV.

Představení

Já jsem Arpine, jsem z Arménie. Mám 2 dcery, dvojčata, jsou jim 3 a půl roku. V Česku žije roky.

Tak první bych se chtěla zeptat, co je pro vás ve výchově nejdůležitější?

Tak... chtěla bych jim poskytnout co nejvíc informací... No a myslíte pro malé děti nebo pak pro velký?

No třeba teď, pro ně... nebo obecně...

Chtěla bych, aby byly sví a šťastní. A postupně jim dávat, zajišťovat co nejvíc informací.

Jak vypadalo vaše dětství v Arménii? A do jaké míry bylo odlišné od toho jejich dětství?

Já jsem chodila do školky a do školy... a bylo to takové moc intenzivní... silné... přísné... Měli jsme jednoho učitele a ten byl strašně přísný... ale nevidím nějaké velké rozdíly.

Myslíte si, že vy vychováváte stejně, jako vaši rodiče?

Ano, ano.

A vidíte třeba rozdíl – jestli znáte nějaké české maminky – že ony vychovávají jinak, než o vás v Arménii?

Jak české maminky?

No, jestli český styl výchovy...

Já nevím, jaký je český styl výchovy... Já tu žiju jen sama a znám jen mé kamarády, kteří nejsou Češi. Já nevím, jaký je český styl výchovy. Můžu říct jen z toho, co vidím – vidím, že se dětem dává hodně samostatnosti. Ale můžu to říct pouze na základě toho, co vidím – nemůžu říct, jaké jsou české maminky se svými dětmi doma. Vidím, že maminky dávají dětem hodně volnosti – třeba například když dítě spadne, matka ho nechá, ať se zvedne samo. V mé zemi by mu každý pomohl. Neříkám, že to nemám ráda, že je to špatně – ale nemůžu být, jako ony. Možná, kdybych měla nějakou českou kamarádku, pohlížela bych na to jinak. Já nevím.

Takže vychováváte své děti tak, jako se vychovávají děti v Arménii.

Ano, nemůžu to dělat jinak.

Dobrá. Bylo pro vás těžké se v Česku přizpůsobit?

Ne, nebylo. Jenom jsem byla hodně osamělá.

A žijete tu s manželem, že...

Ano... ten pracuje v Arménské firmě... a máme tu všechny kamarády Armény. Moc se necítím, že žiju v Praze, v Česku. Žijem tady v takové arménské komunitě... mluvíme arménsky, rusky... a ne česky... každý rok v dubnu jezdím do Arménie.

A vaše holčičky proč nechodí do školky?

No kvůli tomu, že odjíždím do Arménie. Vracím se v říjnu a to už nemám takovou šanci někam je zapsat.

A učíte je česky?

Já sama neumím. Každý rok se chci učit v Berkatě, moc bych chtěla, na večerní kurzy. Ale musím je hlídat – takže až pujdou do školy, nějaký večerní kurz si najdu.

A jak se cítíte v roli maminky v cizí zemi? Je to pro vás těžké, vychovávat děti jinde, než v Arménii?

Ano, je to těžké.

A co je na tom třeba nejtěžší?

Já mám dvojčata – a z toho plynou všechny problémy. A v Arménii mám maminku a manžel má maminku a ty by nám pomohly. A tady, já nemám takové. Jsem na to sama. Na všechno sama.

Myslíte, že byste vychovávala jinak, v Arménii?

Bylo by to lehčí. Mohla bych pracovat. A myslím si, že se to tu změní, jak půjdou do školky. Jak mám ty dvojčata, tak nemám čas. Co dělám, tak dělám s nima.

Takže veškerý čas věnujete jim.

Ano.

A vykládáte jim i o Arménii? Jak bylo a jak tam je. Ony se vlastně narodily tu, že?

Ano, ano.

A teď se zeptám... i váš manžel vychovává? Je spíš v práci nebo se na tom podílíte oba?

...smích...

On by chtěl, ale neví moc jak – máme 2 děvčátka. Ale pomáhá mně. Hraje si s nimi, uloží je do postele... Ale já nechci, aby byl jen ten, kdo pomáhá... chtěla bych, ale je vychovával se mnou. Aby si s nima i četl pohádky, povídal.

A u vás v Arménii to je taky tak, taky takový vzorec – že muž vydělává a žena vychovává?

V Arménii tak 80% všechno na ženu. Jsou takoví manželé, kteří pomáhají, ale většinou si myslí, že to je to, co má dělat žena. Ale zdá se mi, že tady v Česku manželé pomáhají, ne? Protože tady vídávám hodně tatínků s dětma.

No, u nás je to podle mně taky hodně podobně konzervativní, ale zlepšuje se to – dobou.

Já tady vídávám tatínky dělat všechno – i mléko dávají a maminka třeba kouří nebo tak. Ale opět – to je pouze to, co vidím. Nevím, jak to funguje doma.

Ono se to asi postupně mění.

Ted' se zeptám – jak holky motivujete? Když se jim něco povede... nebo naopak když udělají něco špatného. Třeba když udělají něco dobře, koupíte jim něco?

Nene, to ne. Já nechci měnit tyto věci ve věci materiální. Pochválím je: „To je dobře, to ti jde.“ Když jim něco kupuju, tak ne kvůli nějakému záměru.

A naopak, když udělají něco špatného?

Tak řeknu – „Děda Mrázek nic nepřinese!“

...smích...

Ale na to už i ony samy – když udělají něco špatného tak samy od sebe řeknou: „Nee, děda Mrázek nic nepřinese!“ Ale občas, když mě naštvou, tak znervózním a naplácám jim. Nemůžu přece dělat úplně všechno správně.

...smích..

Takže jim odměny moc nekupujete... myslíte si teda, že materiální věci jsou pro děti důležité? Třeba různé technické hry... hračky.

Ony nic takového nemají. Máme pouze počítač, a to je náš počítač a tam si třeba pouští filmy.

Jinak nic technického. Vždycky se musí zeptat tatínka nebo maminky, když chtějí na počítač.

Oni neznají žádné takové jiné hry, ani než panenky a plyšáky. Jsou ještě malé.

A teď se zeptám – co jste studovala? Jakou máte školu? Vy a váš manžel?

Já jsem byla na matematice a manžel na historii.

... na vysoké škole.

Ano, na magistrovi.

A nemrzí vás, že nemůžete to vaše vzdělání uplatnit tady v Česku?

Já myslím, že budu dále pokračovat, studovat na dálku, z domu. Už na to mám čas a chtěla bych.

A váš manžel teda pracuje, jak jste říkala, v nějaké Arménské firmě...

No, v rádiu Svoboda.

A co byste chtěla, aby se stalo z holek, až vyrostou?

Chtěla bych, aby byly zdravé... a nechtěla bych je do ničeho nutit. Třeba hrát na nějaký nástroj, když nebudou chtít. Ale chtěla bych jim vybrat dobrou školu. Budu dělat všechno pro to, aby měly dobré vzdělání.

A kdyby třeba náhodou, po základní škole holky řekly, že by chtěly být kuchařky... vadilo by vám to?

Tak bych se jich zeptala, jestli opravdu nechtějí jít na vyšší školu. A pak: „Chceš být kuchařka? Tak bud’.“

Takže to necháte na nich.

No, a pro mě... jako nemusí být moc, ale já bych chtěla, ale měly vyšší vzdělání. Myslím si, že ten, kdo má vyšší vzdělání tak má víc než ten, který nemá. Myslím si, že vyšší školy dají takové myšlení a já bych chtěla, aby takové myšlení měly.

Takže myslíte, že když má člověk vyšší vzdělání, je to lepší v tom smyslu, že má víc v hlavě nebo že má víc peněz?

V hlavě. Z této psychické stránky. Nevím no, pokud bude chtít jít na kuchařku tak existuje i vyšší vzdělání a kurzy, kde se bude učit kuchařkou.

A jak vy vzpomínáte na školu?

Já... no první 3 třídy byly moc strašné a dál... A pak to bylo jednoduché, dobré. Ale do třetí třídy to bylo strašné.

A v čem?

No, v Arménii jsme měly první tři třídy stejného učitele, učitelku a ta byla strašná... Měla 70 let, neměla děti ani manžela... měla jen 1 nohu a nenáviděla děti... Já jsem se učila dobře. Teď rozumím, že byla chyba v ní, ale tehdy jsem tomu nerozuměla. Ale pak jsem změnila školu a tu jsem měla radši. Byla to nová škola a vyučovalo se tam alternativně – měly jsme keramiku a tak...

A ještě se zeptám, od té doby co jste tady v České republice – co pro vás bylo nejtěžší, co se týče výchovy dětí.

Možná v České nemocnici, když jsem tam s holkama byla – byly strašně neosobní, byrokratičtí... tak to bylo těžké.

A ještě se zeptám – co by vám nejvíc pomohlo, jaké je vaše přání – co by vám udělalo ten pobyt tu v Česku příjemnějším?

Abych si našla práci a holkám školku.

Ale myslím si, že všechny moje problémy plynou z toho, že mám dvojčátka...

Rozhovor V.

Představení:

Jmenuji se Aňa, pocházím z Běloruska. V České Republice jsem už asi 9 let. Nepočítám tu dobu přesně. (smích). Mám 2 děti – synu je 11 a dceři je 5. Přijela jsem sem, protože manžel měl politický azyl – teď ho mám i já.

Hm. A pracujete tu v Inbázi? Jakou tu máte pozici?

Já mám toho víc. Jsem koordinátor kurzů, takže organizuju kurzy jazyků a potom jsem v sociálním oddělení sociální asistentka a ještě zároveň asistentka v ekonomickém oddělení.

Takže toho máte hodně. A ještě se zeptám – jaké je vaše vzdělání?

Já mám dokončené střední – maturitu. Střední školu, v Bělorusku.

A žijete tu s manželem?

Teď jsem rozvedená, 3 týdny.

Takže vychováváte sama...

Jako spíš sama... no, už delší dobu sama.

A jaké bylo manželovo vzdělání?

No on vysokoškolák.

Tak, první se zeptám, co si myslíte, že je ve výchově nejdůležitější? Podle čeho se řídíte?

Pro mě je nejdůležitější, prostě, co nejvíc svobody, ale zároveň... prostě, aby ta svoboda vedla k samostatnosti. Prostě, i kontrola i svoboda. Já nevím jak to česky popsat, ale... no prostě aby to vedlo k samostatnosti.

Takže hlavně důraz na svobodu, samostatnost.

Volného výběru a tak.

Ted' se vraťme do minulosti, a jestli byste mi mohla něco říct o vašem dětství – jak vypadalo a jestli třeba vidíte rozdíl ve vašem dětství a v dětství vašich dětí teďka... a jestli ano, tak v čem ten rozdíl vidíte.

No tak já ten rozdíl vidím v tom, že já vyrůstala ještě v Sovětském svazu a to byl jiný systém. Osoba byla potlačena, všichni museli být ve stejném rámci. A byl takový tlak, všeobecný. A já jsem ten tlak cítila – i ve škole. Přitom ale neměla jsem problém, dobře jsem studovala, známky byly dobré, přátelství, všechno bylo v pohodě – ale stejně jsem cítila, že mě něco omezuje. Měli jsme tam víc znalosti, tam nám cpali do hlavy úplně všechno, co se dá, aby všichni byli ve světě nejchytřejší. Fakt jsem to tak cítila. Sice jsou to takové zbytečné věci, které teď už ani nevzpomeneš. No a tady vidím, že co se týče toho školního věku, syn chodí do šesté třídy, co se týče teď znalostí v těch předmětech, tak jako o hodně jdou pozadu. A já si říkám, ježíš, ta matematika je pořád jako v první třídě. Ale na druhou stranu jde o to, že ta osobnost není potlačena. Nevím, možná máme dobrou školu, nebo to možná vidím moc pozitivně – ale vidím to, že prostě ty děti jsou takové svobodné.

...a myslíte, že třeba právě proto, že jste v tom vy vyrůstala, tak na tu svobodu svých dětí víc dbáte?

Noo, já to teď víc vnímám, ten rozdíl a mě se to líbí strašně, ten rozdíl. Dříve jsem ani netušila, že to jde jinak... A ty znalosti až tak podstatné nejsou, když se zajímáš, tak se můžeš cokoli naučit i ve třiceti, čtyřiceti...

A třeba, co se týče vašich rodičů, tak myslíte, že vychováváte stejně, jako oni vychovávali vás?

Právěže ne. Protože já tomu nevěnuju tolik času. Nemám prostě čas. Pracuji a oni (*děti, pozn.*) jako spíš se rozvíjejí samostatně. Ale samozřejmě ty základy asi ano, pravidla, režim a tak- to mám od rodičů.

A myslíte, že byste vychovávala jinak, kdybyste žila v Bělorusku?

No já myslím, že to prostředí tě ovlivňuje, i ty rodiče, kteří se vždycky snaží ovlivnit. U nás byla ta blízká rodina velká – tak furt to něčeho strkají nos (smích). A scházeli bysme se a ta potřeba kontrolovat, poučovat by tam byla větší – babička, maminka.

Bylo to tam...

No, a funguje to tam. A mně se to nelíbilo. Já nevím, jestli by to ovlivňovalo ten způsob výchovy, možná jo, to tak nemůžu říct.

Když jste sem přijela, bylo pro vás těžké se přizpůsobit? Tomu českému životu a chodu...

Spíš naopak. Já jsem byla mladá, mně bylo 23 a všechno se mi tu líbilo. Jako nebylo to jednoduché, bylo to těžké. Ale měla jsem pocit, že jsem ve své kůži.

A je pro vás těžké být maminkou v cizí zemi?

Asi ne.

Ne? Nevnímate nějaké velké problémy?

To nee.

Takže jste si víceméně jistá v té roli?

No jo... pro mě to není rozdíl.

Takže nemyslíte, že by bylo lehčí vychovávat dítě ve své rodné zemi?

Ani ne. Spíš tady jednodušší, protože já spoléhám na sebe, znám své možnosti a nemožnosti a prostě podle toho se řídím. Možná ty příbuzní, že je tady ty děti nemají.

Ale na druhou stranu oni vědí, že dědečka a babičku mají a že jednou za rok přijedou. Asi je to těžší pro mě než pro děti, že já musím tak nějak zařídit, aby mi vycházela práce, zařídit si někdy někam dřív odejít... prostě takhle no.

A v jakém jazyce děti vychovááte?

V ruštině, v mateřštině.

A učíte je česky?

Nee. Doma mluvíme jen rusky. A ve škole a ve školce mají tu češtinu. A ta moje čeština není ideální a nemá to pro mě cenu mluvit česky.

A oni umí? Dorozumí se? Když třeba mluví v té školce a ve škole...

Nemají s tím problém... nebo spíš já z toho nedělám problém. Možná, kdyby mě třeba ze školky nebo ze školy upozornili, že máme víc mluvit česky, tak by se s tím něco udělalo, ale.

Jasně. No a vykládáte dětem o Bělorusku? Třeba jaké to tam bylo, jak jste to měla vy, když jste byla malá.

Právě že ne. Vůbec.

Neptají se třeba na to?

Málo. Možná já nemám čas na to. Nebo možná jak jsem se snažila se sem co nejrychleji integrovat, zapojit se a přežívat, tak jsem mnoho věcí zapomněla. Nesleduju, co se tam děje. Když už, tak něco ve spojitosti s tím mým dětstvím, ale ne s tím, co je teď tam. Jako asi jo, ale málo. Nepopisuju to dění politické, to vůbec ne, já sama osobně ani pořádně nevím. Spíš takové koření – u nás bylo tak, tam je příroda. Já to dělám intuitivně, já ani nemůžu říct, jestli to vlastně dělám, nebo ne. (smích)

A myslíte si, že vlastně... nebo jinak, stýkáte se s nějakou běloruskou komunitou tady v Praze?

Ne-e.

Takže to pro vás není podstatné, to udržování těch vztahů...

Já mám kamarádku, Bělorusku, ale to náhodou, ona tady pracovala... A jedna je z Kazachstánu. Prostě dvě rusky mluvící... nevím. Asi to s tím trošku souvisí, že je jinak na ty věci dívají... takže tak. Ale mám tady dobré vztahy i s kolegyněmi, s Čechami. Nedělám rozdíl.

A teď se zeptám na výchovu u vás v rodině – i když teď je to asi těžké posoudit, když jste rozvedená – ale, kdo měl hlavní slovo ve výchově? Vy nebo váš manžel?

Spíš já. On byl takový, že jako nechtěl vychovávat. Sice měl pedagogické vzdělání, ale nechával to na mě.

Takže hlavně vy. A někoho z rodiny tady máte? Babičky, tety...

Mám tu bratra s manželkou. Je tu poslední tři roky a teď mu přijela manželka...

A stýkáte se? A pomáháte navzájem?

Bydleli jsme spolu dva roky a teďka jsme dva měsíce sami.

Takže vy máte to hlavní slovo ne výchově...

Ano, nikdy jiný...

A vaše maminka za Vámi teda přijíždí, jak jste říkala...

Ano, jednou za čas, za dva roky, za rok... ono je to docela drahé a je to těžká situace v Bělorusku. Když pracují a jsou v důchodě... můžou si to dovolit jen jednou za dva roky.

Chodily obě vaše děti do školky?

Ano.

A do jeslí chodili?

Syn ne a dcera ano. Do jeslí chodila.

A myslíte si, že ji to ovlivnilo? Že je to důležité, že dítě chodí do jeslí, do školky.

No do školky možná jo. Ale já spíš z toho praktického hlediska – že já jsem šla pracovat a zároveň jsem živila tu rodinu. Ale dcera chodila do jeslí jednou týdně. Já dostávala ještě dávky – tu mateřskou, rodičovský příspěvek. Ona si ty jesličky ani vůbec

nepamatuje. Myslím, že ji to vůbec neovlivnilo. Spíš mi to pomáhalo v té výchově – obzvlášť školka. Třeba syn přišel, byly mu čtyři, přišel do druháčku, to bylo složitější. Ale jedna paní učitelka byla výborná. Ona prostě ho měla strašně ráda, naučila ho česky, kulturu, tradice. Od té doby k nám chodí ježíšek. Dala toho strašně moc. Možná jsem jen měla štěstí, ale myslím si, že je to důležité. A dcera je taky v té školce šťastná, ve stejné školce. Jsem strašně spokojená, vidím výsledky. Syn byl trochu míň komunikativní, byl takový tišší. Ale ve škole pak se to zlepšilo. A má kamarády, čechy, ne rusy. Dcera je zase spíše po mně komunikativní, ale on ne.

Jo, děkuju.

A teď se zeptám, jak své děti motivujete? Třeba když se jim něco povede tak, jak je odměníte? Jestli spíš dáte nějaký dárek, nebo spíš jen pochvalu...

No tak to spíš pochvalu. Ale nějak z toho nedělám něco moc velkého.

A naopak, když udělají nějakou neplechu nebo když se jim něco nepovede?

Tak když jsem naštvaná, tak musím ponadávat. (smích) Ale když mám, když nejsem unavená a jsem psychicky v pohodě tak to normálně vyřeším. Ale je to těžké, když jedeš tady v tom tempu a stresu tak pak nevnímáš moc ty reakce.

A co byste považovala za špatné, kdyby vaše děti udělaly?

Hm, to nevím. A myslím si, že kdyby udělaly něco špatného, tak je to takové poučení pro maminku – že ne dítě za to může, ale sama za to můžu. To nejde tak říct, co moje dítě může udělat špatně. Nedělala bych z toho tragédii. Je to spíš signál pro mě, že já bych měla něco propracovat.

A třeba svěřují se vám se svými problémy?

Syn ne. On je takový odmalička, takový jiný, má takovou bariéru, že prostě co ho trápí tak z něho strašně dlouho vytahuješ.

A dcera?

Dcera je ještě malá, 5 let. Co má na srdci, to řekne, ale ještě se to tak nepozná, je ještě malá.

Takže ten syn, když má nějakou špatnou známku, tak vám to řekne, nebo ne?

Nee, on to schová, to vždycky hledáme, když se ho zeptám.

No a pak, když na tu špatnou známku přijdete, tak jak reagujete?

Tak jsem naštvaná... ale беру to jako signál – „toto jsme ho neučili“. Já vím, že je chytrý kluk – když se učí tak má jedničky a když se neučí, dostane špatnou známku. Není to, že by něčemu nerozuměl. S tou češtinou je to těžší, že se musí víc naučit, ale... já si vždycky řeknu – aha, tak je to znamení, že musím najít čas a někdy to s ním procvičit. Ale stejně... on jako nemá takové... jako má průměrné známky... dostane pětku, čtyřku... ale i jedničky má. Já vlastně ani nevím, jaké měl to pololetí – teď půjdu do školy a zjistím to. (smích) Teď je v šesté třídě a má novou učitelku a tu ještě ani neznám – komunikujeme jen přes telefon, protože já fakt nemám čas tam jít...

Takže ne že byste mu kontrolovala známky třeba každý den...

Každý den nee. já se i bojím na to podívat... on je ještě levák, píše takhle (naznačuje zkroucenou ruku a směje se), prostě strašně. A já vím, že se to stejně dozvím...

A teď se zeptám – hraje si se svými dětmi? Třeba s tou dcerou, jak je ještě menší... tak třeba doma – hraje si s ní?

No, možná jen když jdeme ven, tak tam zahrajeme. Ale doma jako... nevím... málo, málo... nemám čas, já doma skoro nejsem.

Takže děti po škole chodí do nějakých kroužků?

No, škola do pěti, školka do pěti... a školu ten syn má dvakrát jenom kroužek a i delší dny on má. Já bych chtěla, aby víc s kamarádama se stýkal, což je těžké, protože my bydlíme na Praze 1 a i tam chodíme do školy a ty děti prostě, jejich rodiče pracují na Praze 1, bydlí úplně nevím kde... Takže po škole jsou jinde. Takže problém je, že má kamarády někde jinde. Ale jako chodí do knihovny, nebo hraje na počítač. Samozřejmě že radši hraje na počítač.

Takže spíš je sám odpoledne...

Ano, ano... nebo já vždycky jako, ať přijde sem a tak.

A když mu nebo dceři zadáte nějaký úkol, tak kontrolujete to, jestli ten úkol splnili, nebo jim věříte?

Věřím. Ale jako (smích), občas musím kontrolovat. A jako vím, že se na něj můžu spolehnout, on chodí na nákup, takže... samozřejmě vím, že si třeba něco sladkého koupil... ale můžu se na něho spolehnout.

Dobře, děkuju. A navštěvujete nějaké boční aktivity?

Jako s dětma nebo...

No i vy, a i třeba s dětma.

No já chodím občas na fitness, ale tam málo komunikuju, tam jenom cvičím... ale málo, nemám peníze ani čas na to... nebo no, málo no.

A máte nějaké české kamarádky?

No spíš tak tady všechno jde z prostředí Inbáze.. A většinou ta touha s těmi rusky mluvícími a i s těmi rodinami, se kterými kamarádím, kde jsou rusky mluvící děti a tak. Ale děti s tím problémem nemají, to spíš já. Já prostě... u nás ve školce máme čtyři rusky mluvící holčičky a my byli na narozeninách a tam byli české děti maminky tak oni sou fakt jako, bylo vidět že uplně ten humor a všechno nerozumí... a vždycky někdo něco řekl a ty nerozumíš, oni nevěděli jak ta oslava u nás, prostě... ale ty děti byly strašně spokojené.

Takže vaše holčička má české kamarádky?

Jo, ta jo. Tam není problém.

Tak a teď se zeptám na to vzdělání – myslíte si, že je vzdělání v životě důležité?

Hraje velkou roli, ale ne hlavní, rozhodně.

A v čem vidíte tu hodnotu?

Hodnota v tom, že se dá najít lepší zaměstnání, ale na druhou stranu lepší zaměstnání jako finančně, to neznamená, že je to opravdu vše. Nevím... podle toho přísloví – jestli chceš studovat, tak studuj to, co ti je blízko srdce. Není to o tom, že vyděláš a pak zničíš sám sebe. Proto já se furt nemůžu rozhodnout, kam půjdu studovat. (smích)

Vy byste chtěla?

Jo, jasně, já jsem tady i začínala, ale pak jsem porodila dceru a práce... já mám to těžší v tom, že... no ale já první nějaké zkušenosti a pak to vzdělání. A jsem spokojena tady, že tady není ten tlak, že „musíš“. I když to Mgr. tam vždycky jako rádi píšou. Ale u nás je to horší (*V Bělorusku*). Tam musíš být nejlepší a tlak, tlak... ale to neznamená, že seš šťastná.

A vzpomínáte na své školní léta dobře?

Ano, hezky.

Máte hezké vzpomínky...

Ano, ano...

A jaké jste měla známky ve škole?

Dobré... já jsem měla samé jedničky do sedmé třídy, pak byly dvě dvojiky... ne, počkejte... ano, dvě dvojiky. U nás totiž máme pětky jako jedničky. Takže měla já jsem jedničky. Jako skoro že neměla jsem trojiky. Jako mohla jsem se učit líp, ale později, po 15. letech jsem začala být líná.

Dobře... a teda váš syn studuje nějakou základní školu.

Ano, základní školu.

Nějakou obyčejnou, ne nějakou specializovanou...

Obyčejnou. No, jmenuje se škola jazyků, základní škola jazyků. Ale nevím.

A podle čeho jste vybírala tu školu?

Podle doma.

Protože to je nejblíž.

No a já vím, že na Praze 1 prostě jsou dobré školy. Možná mají víc grantů, já nevím, prostě... a mě to řekla kamarádka, která má stejnou dceru jako můj syn a oni šli do stejné třídy a zjišťovala to a řekla, že tato naše škola je dobrá. i někdo jiný to říkal. Ale já jsem spokojená. Jsou tam i cizinci a není tam nějaký rozdíl nedělaj...a já bych nechtěla někam jinam.

A postoj učitelů k vám a k synovi je dobrý? Nesetkala jste se s ničím negativním?

Ano, ano... my jsme měli zatím jen jednu učitelku, až teď jich bude víc... takže uvidíme, já teďka poprvé jdu vidět učitele, ale nevidím problém. Ta učitelka je vždycky příjemná, když jsme spolu mluvili, telefonovali a psali maily...

A co potom myslíte, že by váš syn mohl dělat?

Teďka nevím... já vím... oni oba dva kreslí, po tatínkovi... má na to. Dokonce vyhrál soutěž jednou. To nám přišlo domů lego (smích). Myslím, že určitě může kreslit... Ale i matika mu jde dobře, tak možná něco s penězma.

Jakože on by chtěl nebo...

Já myslím, že by mohl... Já jsem pochopila tu otázku jako...

Ano, ano...

Ale ne, že „já bych chtěla“, jako já nechci ani nebudu řešit jeho život, to on rozhodně sám.

Takže nemáte žádné konkrétní představy – „potom půjde na medicínu...“

Nene. Jako fakt určitě vím, že kreslí, počítač má rád... tak mu vždycky říkám, „to máš rád“ ..

Takže spíš na něm to rozhodnutí necháte.

Noo, noo. Jako samozřejmě jestli nebude vědět, tak nějaká možnost bude... Kdyby finanční situace byla lepší tak já bych trošku dala víc nějakých kroužků. Zatím chodí jen na kroužek, kreslí...

A třeba když v 18 skončí školu a vy nebudete mít peníze na to, aby šel dál na vysokou, ho živit... Tak mu řeknete, aby spíš šel pracovat? Nevadilo by vám to?

Ale to on stejně si bude přivydělávat... já mám takový pocit, že není to problém...

Jakože přitom zvládat i to studium.

No, já myslím, že tady to jde. Já taky chci studovat a to znamená, že budu studovat i pracovat.

A... připravujete se s ním do školy? Učíte se s ním?

Nene..

Ne? Takže všechno zvládá on?

No, když už vidím, že známky jdou dolů tak vím, že si sedneme. Nebo mně stačí, když já mu přikážu a on to udělá... jinak on všechno sám - jako on rozumí všemu, ale je líný. A buď mě učitelka upozorní občas, nebo známkou já vidím něco – oni to tam jako napíšu – nedělá domácí úkoly. Ale fakt ta škola je tady taková snadná.

No to už jsem slyšela – s tím srovnáním, že na východě je to fakt striktnější.

A já myslím, že fakt zbytečně.

A myslíte, že je to teda špatně? Nejsou tam pak třeba chytřejší lidi?

Chytřejší. Jako nedá se říct, že někdo je chytřejší... někdo je chytřejší a někdo ne.. ale spíš ty znalosti.. jako že víc něčeho zná.. Ale na druhou stranu pro mě je důležitější co máš uvnitř... Jako ale třeba ty děti, které přijdou sem, tak rozhodně toho znají víc – ale to ještě nic neznamená. Prostě já nerada dělám srovnání, u nás byl Sovětský svaz, pak se rozpadl, ale stejně. Jako v Americe jsou blbí všichni, ale... kdo je na tom líp... neposuzuju to.

A ještě se zeptám, jestli znáte nějaké české matky a jestli vidíte rozdíl mezi českou výchovou a tou východní?

Nevím. Já asi tak blízko s těmi matkami...

A tak třeba když je vidíte a potkáváte na ulici... nebo vidíte, když děti zlobí tak ty reakce...

Já myslím, že ony mluví s těmi dětmi a občas mám pocit, že až moc... třeba občas jsou babičky se psem a komunikují s ním – tak stejně s těmi dětmi. Teď se mi na chvíli takový obrázek – babička mluví s tím psem, který stejně půlku toho nerozumí, spíš emoce pochopí, tu nápadu... A i to dítě. Ale nevím prostě... mně to přijde trochu... Ale stejně jako... nevím.. Nemůžu říct, protože... mám své chyby, že já málo se těm dětem věnuji. To je člověk od člověka, to nejde říct tam a tady.

Takže třeba nevnímáte nějaký český styl, který by vás ovlivňoval.

Spíš jako já si podle svého. Já nejsem ten český styl ani nejsem ten východní styl. Nepřiznám ani to, ani to. Vidím plusy tam a vidím plusy tam a mínusy. Znáš ty mínusy a snažím se to dělat tak, aby mi to vyhovovalo. Ale přitom stejně nejsem dokonalá...

A je něco, co byste chtěla dělat líp?

Nevím... spíš třeba se mi líbí, když ty děti víc upravené... ale na druhou stranu – no a tak co. U nás jako prostě nehty – já si ve školce pamatuju, že někdo nedej bože nemá ostříhané nehty – jednou týdně to máš, a to prostě ostuda, ta učitelka domu dítěti ostříhá nehty a to udělá před celou třídou. Ale to dítě z toho může mít třeba nějaký komplex, víc to vnímá...Komplex se to řekne i u vás?

Ano, komplex.

Některé věci ani nemůžu vysvětlit, ta čeština není nic moc... ale hlavně je to takové intuitivní.

A co pro vás bylo doposud nejtěžší, co se týče výchovy?

No, že musíš hodně toho věnovat, zlepšovat, cvičit s tím dítětem... ale já nevím, oni samy to všechno naučili, já nemám na to čas. Já vím, že musím něco vybrat, nebo když nebudeš vydělávat, tak nebudeš... a já ani nevydělám tolik, jen na to, aby nám to tak tak stačilo... a nějaký kroužek zaplatit. No a problém v tom, že ty nemáš příbuzné, maminka, babička... a tak. Ale na druhou stranu, všemu se naučili samy... všechno samostatně!

Tak máte asi hrozně šikovné děti.

No, oni musí, ve školce něco dělají a to prostě chceš, nechceš – stejně se tomu naučíš. Nemá cenu, třeba někteří rodiče jsou takoví „ty musíš být nejlepší v něčem“ a nutí tě něco číst, počítat a něco dělat. A já na to nemám čas. Možná bych taky to dělala. Třeba dcera počítat vůbec nechce – je jí pět let a něco a „jedna, dva, tři a deset“... naučit se to, ale pak hned zapomíná. Že to nedělá tak, že tomu rozumí tak automaticky tak jsem to nechala. Naopak syn, ten počítal už v pěti a rozuměl tomu. Takže já vím, že třeba za rok už tomu bude rozumět ale... Neumí číst, ale zase umí kde co zapnout, pohádky třeba.

Že se učí tou situací.

Taky jsem se přijela jakoby ve vodě a co jsem měla dělat, musíš pracovat a naučíš se.

Jste tu spokojená?

Ano, jsem. Slýchávám kolem sebe, jak si ostatní stěžují, na školu a tak. Ale já to tak neberu. Do Běloruska bych se nechtěla vrátit – hlavně kvůli dětem, ve škole by nerozuměly...

Tak děkuju, to je vše.

Za málo, nashle!

1.4 Terénní poznámky

Poznámky z prvních třech setkání. Jména účastnic skupiny jsou pozměněny na náhodně zvolená písmena

1. setkání

Setkání mi doporučila koordinátorka dobrovolníků pro mladší děti, u které jsem zapsána v organizaci jako dobrovolník. Skupiny probíhají každou středu od 9:30 do 11:00 a jsou otevřené, volně přístupné novým příchozím, ženy se tedy mění.

S vedoucí skupiny, Martinou Výrkovou, jsem měla domluvenou schůzku o půl hodiny dříve, než skupina začala. Martina přišla se svými dvěma dětmi (dětmi žen na skupině hlídá starší paní, ale stejně neustále děti pobíhají kolem, neustále někdo kojí atd..)

Představily jsme se a poté jsem jí pomáhala chystat drobné občerstvení a čaj na stůl, kolem kterého se sedí. Martina byla velmi vstřícná, řekla mi, že skupinu mohu navštěvovat každý týden po dobu, co se mi to bude hodit. Podle jejích slov budu ve skupině „milým okořeněním“. Nastínila jsem jí mou práci a ve stručnosti jsme si povykládaly o chodu skupiny. Ženy se postupně scházely. V dnešní skupině jich bylo pouze 5. Programem měla být tvořivá aktivita, ale jelikož paní, která materiál obstarávala, se nedostavila, a tak byl program volný. Úvodem se všechny ženy představily – nejprve Martina, která představila i mě. Posléze mi pomohla s vytvořením tématu – bavily jsme se o výchově dětí. Jelikož však nebyly otázky předem promyšlené a připravené, nebyla diskuse nijak organizována. Přecházela k volným tématům, občas se účastnice začaly bavit mezi sebou rodným jazykem (hlavně rusky). Otázky kladla jak Martina, tak já.

Účastníci skupiny:

X/Mongolsko – v ČR žije 3 roky, česky umí ucházejíce, ve skupině je nová, dcera (3 roky) – narozena již v Česku. Žije s manželem a se sestrou, která se jí přes den, kdy je X na brigádě, stará o dceru. Manžel pracuje dlouhé denní či noční směny jako skladník, je zcela zaneprázdňen prací („o víkendech musí odpočívat“). Způsob výchovy dcery je konzervativní – o dceru se stará hlavně žena (podle slov X tak funguje 100% mongolských rodin). Příští rok půjde dcera do školky, ovšem s dětmi majoritní společnosti není moc v kontaktu, česky ji matka neučí – „naučí se až ve školce“ – Ukrajinka: „ony ty děti jazyk chápou líp a rychleji, to se naučí samy ve školce.“; s českými dětmi se setkává pouze např. na pískovišti (Y/Rusko: „to v parku si staví děti na pískovišti, různé národnosti – české, ruské – a rozumí se.“) Zola je velmi milá a komunikativní, skoro jako jediná celou dobu seděla u stolu (ostatní ženy se rozbíhaly k dětem, vykládaly si s ostatními...). X má ještě jednoho syna (10 let), který žije v Mongolsku, nedostal ovšem vízum. V Mongolsku se o něho stará babička. Rodina pochází z hlavního města (jak zmínila X „cesta vlakem z Prahy do Mongolska trvá 7 dní“) X uvedla, že pochází z 8 sourozenců, 3 jsou tu v Česku a dalších 5 zůstalo v Mongolsku, když se sejde celá rodina, je jich třeba i 50. S hlídáním a staráním se o děti tedy v Mongolsku není problém, vždy se najde někdo, kdo s výchovou pomůže, jelikož žijí všichni pohromadě – v jedné komunitě. Se synem je X v internetovém a telefonickém kontaktu, 3 roky ho neviděla osobně. Uvedla, že v Česku nechce zůstat natrvalo, jen třeba pár let a pak se vrátit zpátky za synem a rodinou.

(způsob výchovy syna v Mongolsku a dcery v Česku?)

Sestra X/Mongolsko – neumí pořádně jazyk, takže se do debaty moc nezapojovala, syn (3 roky), vím jen, že se stará o dítě sestry X

Y/Rusko – dcera 29 let/vnučka 3 roky, dcera je vdaná za Čecha, Y žije v Česku 3 roky (?), je choreografka, trénuje balet malé ruské holčičky, česky umí dobře, do skupiny dochází 3 měsíce, je takovou maminkou ostatních imigrantek – občas pomáhá s překladem, „dobrá duše“, vykládala o způsobech slavení Vánoc na Ukrajině – zachování tradice – 24. prosince se sejdou na Náměstí Míru a tančí kolem vánočního stromečku – ruská tradice) – Arménka se diví, že na štědrý den jsou ulice vylištěné, že v Arménii je to úplně jinak. (Arménie, Ukrajina, Mongolsko i Rusko slaví vánoce až 4. února – pravoslavné)

Ukrajinka – milá paní, 29 let, brilantní čeština, dcera (2 roky) je stále na Ukrajině, za několik týdnů si ji tam přijede vyzvednout, a syn (několik měsíců)??, v ČR by chtěla zůstat, v únoru jí vyprší vízum a následně jí zbývá pár měsíců do možnosti trvalého pobytu, divila se X, jak může vydržet bez syna tak dlouho, ona je bez svého dítěte 3 týdny a už to nemůže vydržet

Arménka, dvojčata dcery (2 roky), má hodně otázek, ale neumí moc dobře česky – v ČR žije 3 roky, na skupinu chodí 3 měsíce, v Česku podle jejích slov ještě nepracovala, je na mateřské dovolené, ale i pak se pracovat bojí, protože neumí jazyk – má z toho strašný strach a panickou hrůzu; v Arménii studovala informatiku na univerzitě

Ke konci setkání Y vytáhla foťák a společně jsme se vyfotili a rozloučili.

2. setkání

Na druhé setkání jsem dorazila společně s Martinou, postupně začaly docházet ženy. Všimla jsem si pár nových tváří, se kterými jsem se v úvodním kolečku seznámila.

Dnešního setkání se tedy účastnily:

paní z Mongolska – syn, 2 roky, 2 sestry z Mongolska (viz minulé setkání), **Z** z Kazachstánu (dcera 3 roky, syn 7 let), **W** z Ukrajiny (viz minulé setkání), **V** z Arménie (viz minulé setkání).

Z přinesla na setkání látky a náplní byla tvorba panenek. Ochotně všem vysvětlovala, kterou část přišít ke které atd. **Z** se svěřila, že má problémy s nemluvností dcery, která má 3 roky, již se narodila v Česku a vůbec nemluví. Její syn byl v tom věku naopak velmi aktivní, ale ten vyrůstal v Kazachstánu. Pracuje v Česku jako švadlena, ale má tak moc práce, že poprosila Martinu a Evu (druhá vedoucí skupiny), jestli by se nepoptaly po cizince, která umí šít na výpomoc) **W** za pár dnů pojedje pro svého syna na Ukrajinu (zde má dceru, která má 7 měsíců a řešila to, jakým způsobem přestat s kojením) Náplň tvorby panenek tedy tvořily tyto témata, ženy se bavily i Vánocích (předvánoční pečení vánoček v Inbázi) a svých problémech.

K mému tématu jsme se v dnešní skupině nedostaly, ale nepovažují to za negativum – alespoň jsem se více sblížila s kolektivem a jejich odpovědi pak budou o to autentičtější.

3. setkání

Dnešní skupiny se zúčastnily:

vedoucí Eva, **W** – Ukrajinka, zúčastnila se také první skupiny, byla rozrušená, jelikož zítra odjíždí na Ukrajinu, kam si jede vyzvednout svého syna, kterého půl roku neviděla – a přestěhuje ho sem do České republiky, **Y** – Ruska, která hlídá svého vnuka, **U** – Ukrajinka – 2 děti (8 let, 2 roky – myslím), **R** – paní, která chodí do Inbáze hlídat děti, **O**, Ukrajina – dítě 2 roky a koncem prosince se jí má narodit další (silně věřící, to se projevovalo v celé šíři jejího projevu – např. když jsme se bavili o dávání jmen dětem tak ona vykládala o tom, že bůh přisoudí dítěti jméno, duch ho osvítí daným jménem...)

Paní z Mongolska - mluvila převážně rusky, takže jsem ji moc nerozuměla.

Tématem dnešních sezení byly vánoce – způsob jejich oslavy a zachovávání tradic České Republiky v kontextu země původu – převážná většina žen vypovídala, že

zachovává tradice jak české, tak ukrajinské/ruské/mongolské. Až na **R**, která je muslimka a slaví pouze muslimský nový rok. Ten slaví např. **Y** tak, že v 10 hodin (což je půlnoc v Rusku) jde na Náměstí Míru a s kamarádkami tančí kolem julky (vánočního stromečku), pak jde domů za rodinou a slaví druhou půlnoc s nimi. Podle juliánského kalendáře slaví na Ukrajině štědrý večer 7. ledna – Marina tedy např. vypovídala, že slaví vánoce 24. prosince (podle Čecha, manžela její dcera) a dále 7. ledna – slaví tedy skoro v kuse.

Ani jedna z žen nemluvila o plném přejmutí české tradice – v jejich výpovědích se objevovala silná vazba na zemi původu. Z jejich výpovědí jsem silně zaznamenala také stesk po domově, jelikož jsou vánoce spjaté s rodinným kruhem, který tu mnohé z nich nemají v plné síle.

Dalším tématem bylo pojmenovávání dětí – podle čeho dávají ženy jméno svým dětem. **R**, jelikož je muslimka vykládala, že ona má 2 jména (jedno jí dala matka a druhé tchýně). Paní z Mongolska např. uvedla, že jejich tradice je ta, že všichni rodinní příslušníci napíší jméno, které by chtěli dítěti dát na papírek, a poté si matka jedno vylosuje. **W** udávala, že jejich zvykem je dát dítěti takové jméno, na který den se narodilo (kalendářní den, kdo má svátek). **O** uváděla, že jméno je dítěti většinou přisouzeno Bohem a podle toho, které jméno se mu hodí, to do něho Bůh vtělí.

1.5 Ukázka kódování – úryvek rozhovoru I. a V.

Rozhovor I.

46 **A spíš z toho hlediska z toho statusového a nebo že člověk má lepší povolání, například?**

No když je člověk prostě nějaký vzdělaný, tak má toho v hlavě víc a tak dokáže dokonce se lépe i vyjadřovat a prostě už poznám... no, nejenom z té materiální stránky, protože u nás na Ukrajině zase říkají, že to vzdělání nemá vůbec cenu, protože stejně to se nějak to. Ale já si to nemyslím, určitě.

44 **Vás rodiče vedli ke vzdělání nebo spíše vy sama jste se probíla?**

No... ne teda jako ne, určitě vedli. I moji sestru dokonce, ta je teď sestřička, pracuje v nemocnici.. No a tak zaplať pánbu že máme, co máme, no a že se můžeme nějak uplatnit s tím, no..

46 **A má nějaké plány, co by chtěl dělat?**

On pokaždé něco jiného.

49 **A vy máte nějakou představu, čím byste chtěla, aby byl..?**

Třeba lékařem (smích), já nevím... já to vůbec nedokážu... jestli bude mít na to, no... záleží na co bude mít, no..

50 **A spíš se budete snažit ho k tomu víc vést nebo to spíš nechat na něm? Rozumíte té otázce? Třeba když ho něco nebude bavit ve škole, budete ho k tomu přemlouvat?**

No když budu vědět, že je sám nerozhodnutý, sám neví co, tak určitě budu mu vysvětlovat věci, které jsou k tomu důležité, třeba byt lékařem nebo, co já vím, polivajtem, čímkoliv.. takže to je důležité a on tomu bude rozumět. Když on bude nerozhodnutý, to záleží an tom kdy, že jo, teď to je pokaždé něco jiného. To teď nedokážu – jestli bude mít na to, jak se bude učit, jestli to bude zvládat...

51 **Jaké známky považujete u [někdo] – teda teď to ještě asi nejde moc posuzovat – ale co třeba si myslíte, že je špatná známka? Jestli třeba ta dvojika už je podle vás fakt špatná...**

Buďto první třída, ale celý ten první stupeň celý bych řekla, že nejlíp bych asi hodnotila to slovní hodnocení teda. Ta známka jako je dobrá, jako jo, teď začal mít dvojky, takže vím, že to, třeba z toho psaní, že nějak přetáhl nebo tak něco, ale když dostal dvojiku jen za to, že přetáhl - tak to nepovažuji za něco. Já hlavně to slovní – to je pro něho důležité. Ale ve škole zatím dávají ty známky. Takže, je to tak, jak se řekne, no. Ale přála bych si, aby to šlo. Aby... ne, aby zaostával za ostatními, ale aby byl opravdu třeba i vepředu, to bych měla z toho radost, no... přiznám se, jo. Některé děti už umí číst když jdou do školy...

52 **...ono je to strašně těžké s tím bilingválním – ono ukrajinština, čeština, plete se to...takže je to složitější situace..**

ROZHOVOR I.

- do šesté třídy, co se týče teď znalostí v těch předmětech, tak jako o hodně jdou pozadu. A já si říkám, ježiš, ta matematika je pořád jako v první třídě. Ale na druhou stranu jde o to, že ta osobnost není potlačena. Nevím, možná máme dobrou školu, nebo to možná vidím moc pozitivně – ale vidím to, že prostě ty děti jsou takové svobodné.
- 10 ..a myslíte, že třeba právě proto, že jste v tom vy vyrůstala, tak na tu svobodu víc dbáte? Nooo, já to vím, ten rozdíl a mě se to líbí strašně, ten rozdíl. A ty znalosti až tak podstatné nejsou, když se zajímáš, tak se můžeš cokoli naučit i ve třiceti, čtyřiceti...
- 11 A třeba, co se týče vašich rodičů, tak myslíte, že vychovááte stejně, jako oni vychovávali vás? Právěže ne. Protože já tomu nevěnuju tolik času. Námám prostě čas. Pracuju a oni (děti, pozn.) jako spíš se rozvíjejí samostatně. Ale samozřejmě ty základy asi ano, pravidla, režim a tak – to mám od rodičů.
- 12 A myslíte, že byste vychovávala jinak, kdybyste žila v Bělorusku? No já myslím že to prostředí tě ovlivňuje, i ty rodiče, kteří se vždycky snaží ovlivnit. U nás byla ta blízka rodina velká – tak furt to něčeho strkají nos (smích). A scházeli bysme se a ta potřeba kontrolovat, poučovat by tam byla větší – babička, maminka.
- 13 Bylo to tam.. No, a funguje to tam. A mě se to nelíbilo. Já nevím, jestli by to ovlivňovalo ten způsob výchovy, možná jo, to tak nemůžu říct.
- 14 Když jste sem přijela, bylo pro vás těžké se přizpůsobit? Tomu českému životu a chodu.. Spíš naopak. Já jsem byla mladá, mně bylo 23. a všechno se mi tu líbilo. Jako nebylo to jednoduché, bylo to těžké. Ale měla jsem pocit, že jsem ve své kůži.
- 15 A je pro vás těžké být maminkou v cizí zemi? Asi ne.
- 16 Ne? Nevnímate nějaké velké problémy? To nee.
- 17 Takže jste si víceméně jistá v té roli? No jo.. pro mě to není rozdíl.
- 18 Takže nemyslíte, že by bylo lehčí vychovávat dítě ve své rodné zemi? Ani ne. Spíš tady jednodušší, protože já spoléhám na sebe, znám své možnosti a nemožnosti a prostě podle toho se řídím. Možná ty příbuzní, že je tady ty děti nemají. Ale na druhou stranu oni vědí, že dědečka a babičku mají a že jednou za rok přijedou. Asi je to těžší pro mě než pro děti, že já musím tak nějak zařídit, aby mi vycházela práce, zařídit si někdy někam dřív odejít.. prostě takhle no..

2. Příloha 2 – Evidenční list

Příloha č. 2

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta M.D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				